

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Tereza Nagyová

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 - 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Nagyová

**Resocializace odsouzených zařazených k výkonu trestu odnětí svobody
do věznice s dozorem ve věznici Jiřice**

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Luděk Šubrt

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED PART TIME STUDIES

2012 - 2013

BACHELOR THESIS

Tereza Nagyová

**Social rehabilitation of the sentenced criminals put to the prison
sentence in the medium security facility of the jailhouse Jiřice**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Luděk Šubrt

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Ludřkovi Šubrtovi za jeho připomínky, komentáře a užitečné rady, které mi posloužily k vypracování bakalářské práce. Dále děkuji personálu Věznice Jiřice za poskytnutí informací a materiálů.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá výkonem trestu odnětí svobody odsouzených vykonávající trest ve Věznici Jiřice v části s dozorem. Především se zaměřuje na resocializaci odsouzených, především možnosti jejich vzdělávání, pracovního zařazení a účasti v ostatních nabízených aktivitách. Praktická část se zaměřuje na programy zacházení uskutečňované ve věznici, kdy na základě sociologického průzkumu uskutečněného formou dotazníku mezi vybranou skupinou odsouzených, přibližuje hodnocení průběhu výkonu trestu odsouzenými s ohledem na možnosti resocializace uskutečňované prostřednictvím programů zacházení.

Klíčové pojmy

Dotazníková šetření, odsouzený, programy zacházení, reedukace, resocializace, výkon trestu odnětí svobody.

Annotation

Theoretical part of my bachelor thesis is focused on execution of sentence people in prison Jiřice in part under the supervision. But foremost is my work re-socialization of condemned people. It is focused about on their education possibilities, their grade and their participation in other offered activities. Practical part of my bachelor thesis is based on sociological research, which is presented throughout a questionnaire among a selected group of condemned prisoners. The research is trying to find out how the condemned prisoner evaluates the execution of sentence process in term of their re-socialization possibilities.

Key words

Condemned, execution of punishment, the questionnaire survey, re-education, re-socialization, treatment programs.

OBSAH

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	12
1.1 Účel výkonu trestu odnětí svobody	12
1.2 Vězeňství na území součastné ČR do roku 1850.....	14
1.3 Vězeňství Rakouska - Uherska 1850-1918	16
1.4 Vězeňství Československa 1918- 1938.....	16
1.5 Poválečné vězeňství v Československu 1945 – 1989	18
1.6 Vězeňství po listopadu 1989	19
2 RESOCIALIZACE.....	21
2.1 Vymezení základních pojmů.....	21
2.2 Věznice Jiřice	24
2.3 Zaměstnanci zajišťující profesní resocializační proces Věznice s dozorem – Jiřice.....	25
2.4 Práva a povinnosti odsouzených.....	26
2.5 Časový rozvrh dne ve věznici	27
2.6 Struktura činnosti nástupního oddělení.....	28
2.6.1 Struktura výstupního oddělení.....	29
2.7 Resocializace vězněných osob ve věznici s dozorem ve věznici Jiřice	30
2.7.1 Proces resocializace	30
3 PROGRAMY ZACHÁZENÍ	33
3.1 Druhy programu zacházení	33
3.1.1 Pracovní aktivity programu zacházení	34
3.1.2 Vzdělávací aktivity programu zacházení	34
3.1.3 Speciální výchovné aktivity programu zacházení.....	34
3.1.4 Zájmové aktivity programu zacházení.....	35
3.2 Programy zacházení pro odsouzené v dozoru ve věznici Jiřice.....	35
3.2.1 Vzdělávací oblast:.....	36
3.2.2 Speciální oblast:	36
3.2.3 Zájmová oblast	36
3.3 Programy zacházení výstupního oddělení v dozoru	37
PRAKTICKÁ ČÁST	39

ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	56
Seznam grafů:.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

ÚVOD

Tresty a trestání historicky prošly dlouhým vývojem. V prvopočátcích se jednalo pouze o to, aby byla pachateli způsobena citelná, mnohdy krutá újma i za zdánlivě „banální“ přestupek. Nešlo o snahu zločince převychovat, ale odstrašit. Záhy se však dospělo k názoru, že pouze krutost k nápravě nestačí. Při trestání se bere ohled i na duši zločince a na řadu dalších faktorů a okolností (Foucault, 2000).

V této bakalářské práci je věnována pozornost otázce převýchovy a resocializace odsouzených, kteří si odpykávají trest odnětí svobody ve věznici s dozorem. Téma bakalářské práce bylo zvoleno na základě absolvované souvislé praxe ve Věznici Jiřice, kde se autorka seznámila s vězeňským prostředím a setkala se s osobami, kteří si zde odpykávali nepodmíněný trest odnětí svobody, páchali trestnou činnost, jsou závislé na drogách, alkoholu, mají spoustu psychických, sociálních a jiných problémů. Často můžeme hovořit, že se jedná o psychopatické osobnosti, někteří neumí číst a psát, nemají vžitá základní hygienické návyky.

Všechny tyto osoby však mají jednu věc společnou, a to vzorce chování, neslučující se s tím, co společnost považuje za morální a správné. Cílem bakalářské práce je zjistit možnosti resocializace odsouzených ve výkonu trestu v části věznici s dozorem ve Věznici Jiřice a pomocí sociologického průzkumu provedeného formou dotazníku mezi vybranou skupinou respondentů, přiblížit hodnocení průběhu výkonu trestu odsouzenými s ohledem na možnosti resocializace uskutečňované prostřednictvím programů zacházení.

V průběhu doby se mění společnost a styl života, mění se i pohled na výkon trestu odnětí svobody a jeho význam. V dobách před rokem 1989 měl trest odnětí svobody význam izolace vězně od společnosti a zabránění jeho páchaní další trestné činnosti. Tento způsob, ale úplně oddělil vězně od rodiny a jeho přátel. Lidé po propuštění z výkonu trestu těžko hledali uplatnění a začlenit se do společnosti bylo velice obtížné. Ve věznicích panoval přísný vojenský režim. Bývalý Sbor nápravné výchovy měl za úkol především střežit vězně a dbát na to zda dodržují ústavní řád. Uplatňování pedagogických zásad bylo na okraji zájmu.

V roce 1993 zaniká Sbor nápravné výchovy a vzniká Vězeňská služba České republiky. Zároveň nabývá v účinnost zákon o Vězeňské službě a justiční strážní České

republiky. Tento zákon umožnil odpoutání od zásad uplatňovaných ve výkonu trestu bývalým režimem, kdy tyto byly výrazně poznamenány sovětským modelem. Dnes je jedním z hlavních úkolů Vězeňské služby ČR osoby ve výkonu trestu převychovat, rozvinout jejich kladné osobní rysy, schopnosti a připravit je na život po odpykání trestu, aby mohli žít spořádaný a řádný život.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá účelem výkonu trestu odnětí svobody, historií vězeňství, činnostmi specialistů oddělení výkonu trestu, kteří se podílejí na resocializaci odsouzených. Dále pak hlavním nástrojem resocializace a převýchovy odsouzených, kterým jsou programy zacházení. Praktická část přibližuje možnosti resocializace odsouzených ve výkonu trestu v části věznice s dozorem.

Na základě osobní zkušenosti zde autorka přibližuje specifické vězeňské prostředí, jakož i zde realizované způsoby zacházení s vězněnými osobami, laické veřejnosti. Autorka při zpracování práce vycházela z platných zákonů, vyhlášek a předpisů, které upravují oblast týkající se výkonu trestu odnětí svobody.

.

Hypotéza:

Domnívám se, že nabídku programů zacházení hodnotí odsouzení jako dostačující.

Domnívám se, že odsouzení vícekrát trestaní mají negativní postoj k programům zacházení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

1.1 Účel výkonu trestu odnětí svobody

Je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný život a tím působil výchovně i na ostatní členy společnosti. (zákon č.40/2009Sb.)

Do výkonu trestu jsou umisťováni lidé především z antisociálních poruch chování. U každého vychovávaného jedince je důležité hledat, navozovat a průběžně vyhodnocovat míru motivace ke změně. Bude nás především zajímat, jakým způsobem je odsouzený vůbec schopen usměrňovat a změnit své chování a celkový postoj k vlastnímu výkonu trestu. Druhým velice důležitým měřítkem odklonu od kriminální kariéry je ochota ke změně chování ve smyslu opuštění nežádoucích návyků, sociálních skupin, hodnotové orientace. „*Systémový přístup ve výchovném působení lze definovat jako ucelený, promyšlený, programový, koncepční a metodický postup při naplňování dílčích i dlouhodobých cílů výchovy, vyžaduje důkladnou profesionální znalost širokého okruhu prostředků a nástrojů výchovy, v neposlední řadě též velmi důvěrnou a přiměřenou znalost vychovávaného subjektu ve všech jeho projevených psychických a osobnostních determinacích a chování.*“ (Černíková, Sedláček, 2002, s. 104).

Lidé, kteří do výkonu trestu přicházejí, mají zpravidla vytvořen vlastní způsob řešení problémů jako je například vyrovnávání se s náročnými životními situacemi. Mnoho z nich preferuje a uznává svůj předchozí způsob života i za cenu následného trestního postihu. Někteří páchají trestnou činnost v partě, neboť uznání vlastních předností a pocit sounáležitosti často postrádají ve své primární rodině. Jiní si zase jako jednotlivci dokazují velkou sílu ve své neporazitelnosti, vychytralosti a v umění využít mezer zákonných úprav. Ve věznicích se můžeme setkat jedinci z řad recidivistů, kteří trestnou činnost páchají proto, že si již jiným způsobem neumějí zajistit své potřeby. V civilním životě nemají ani pevné sociální zázemí.

Ve výchovném procesu záleží na samotné osobnosti vychovávaného. U odsouzených se konkrétně jedná o to, jakého stupně dosáhli v procesu resocializace.

Nejčastější způsob, jak nejlépe procesu resocializace chceme dosáhnout je speciálně pedagogická diagnostika. Výchovnou i pedagogickou činnost ve věznicích zajišťují především vychovatelé, psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Veškerá práce s odsouzenými je průběžně evidována a vyhodnocována tak, aby bylo zřejmé, zdali výkon trestu plní svůj převýchovný účel a proces resocializace se ubírá správným směrem.

Účelem trestu odnětí svobody není jen zavřít pachatele trestného činu do věznice a tím ho potrestat, čili represe, ačkoli si to spousta lidí myslí. Jen odplatou (vězněním) nelze účinně chránit společnost před zločinci, protože s výjimkou doživotních trestů odnětí svobody má každý trest svůj konec a odsouzený se po odpykání trestu vrací zpět do společnosti. V průběhu výkonu trestu je třeba ho na začlenění se zpět do společnosti připravit. Účelem trestu odnětí svobody je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Účelem trestu odnětí svobody je především:

- chránit společnost před pachateli trestných činů-uvězněním odsouzeného je před ním společnost po dobu jeho věznění chráněna,
- zabránit pachateli v dalším páčání trestné činnosti-po dobu věznění nemůže pokračovat odsouzený v páčání trestné činnosti,
- vychovat pachatele k tomu, aby vedl po propuštění řádný život-soustavným aktivním působením specialistů VTOS i všech ostatních zaměstnanců Vězeňské služby ČR odsouzeného převychovat, aby se po propuštění stal plnohodnotným členem společnosti a aby byl na tento život připraven,
- působit jako prevence pro ostatní členy společnosti-nepotrestané trestné činy navádějí ostatní členy společnosti k porušování zákona. Naopak vhodně uložené tresty upozorňují, že porušovat zákony se nevyplácí, že trest je neodvratitelný.

Účelem trestu odnětí svobody je tedy především docílit změny v chování odsouzeného, popřípadě dosáhnout pozitivních změn v jeho chování. Utlumit jeho nežádoucí chování, objevit jeho pozitivní vlastnosti a tyto co nejvíce rozvinout. (§23 zákon č.140/1961 Sb.), (40/2009 Sb.).

1.2 Vězeňství na území současné ČR do roku 1850

Z počátku vývoje lidské společnosti nelze hovořit o nějakém vězeňském systému a vězeňství jako takové bylo omezeno pouze na odebrání osobní svobody odsouzenému. Osobou samostatného odsouzeného se společnost nezabývala a odsouzení byli podřízeni pouze té části společnosti, která je v jejich tehdejším výkonu trestu hlídala a střežila. S vývojem lidské společnosti se pohled na trest a trestání postupně humanizoval.

Vězeňská zařízení se na území dnešní České republiky objevují v různých formách v podstatě od vzniku české státnosti. Ke vzniku a vývoji českého vězeňství Kýr udává, cituji: „*Vznik a vývoj českého vězeňství úzce souvisí se vznikem a vývojem státu, trestního práva a soudnictví na území Čech, Moravy a Slezska, ke kterému dochází po sjednocení českých kmenů v 10. století za vlády přemyslovského knížete Boleslava. II. (967-999).*“ (Kýr, 2005, s. 1)

Ve feudální společnosti bylo trestání převážně „veřejným divadlem“, při kterém byla dávána najevo nižším společenským vrstvám moc panovníka, a trest měl odstrašující charakter. Trestání odsouzenců probíhalo, s ohledem na společenské uspořádání, různou formou. Ať již se jednalo o bičování, mučení ve formách dnes nepředstavitelných, až po trest nejvyšší - ztráty života. Francek jako formu těchto trestů uvádí: „*Těžkým trestem bylo upálení za živa a lámání kolem, jež se uskutečňovalo tak, že odsouzenec ležel na zemi připoután ke kolíkům a kat mu lámal ruce a nohy okovaným kolem vzhůru od nohou nebo naopak od hlavy dolů.*“ (Francek, 2007, s. 57).

K tomu, aby mohl být jedinec nazván odsouzencem, je však od počátku vývoje lidské společnosti nezbytné jeho odsouzení, ať již byla jeho forma jakákoli.

Převládající pramen práva se na území českého státu udržoval prakticky až do 16. století právní obyčej. Tato skutečnost byla ovlivněna především nigramotností ve společnosti. Je třeba rovněž poznamenat, že dlouhodobé užívání právního obyčeje spočívá v jeho neměnnosti, jak uvádí Francek, cituji: „*... neboť každý zásah do tradičního systému otrásal podstatou jeho existence, jeho znalostí ve společnosti.*“ (Francek, 2007, s.20) Zde lze spatřovat důvod velmi řídké zákonodárné iniciativy panovníka, která byla vzácná a současně velmi významná. Tato „*znamenalá totiž vždy revoluci v dosavadním obyčejovém právu.*“ (Francek, 2007, s. 20) Mezi nejstarší nařízení panovníka na našem území patří edikt Boleslava II. z roku 992, Dekret knížete Břetislava, která vyhlásil roku 1039 a Statuta Konrádova pocházející ze sklonku 12.

století. Kodifikace zemského práva bylo dosaženo až na sklonku 15. století, kdy v roce 1500 bylo vydáno zemské zřízení nazývané Vladislavské. K vývoji trestního řízení přispěly Hrdelní řád Josefa I. (Constitutio criminalis Josephina) vydaný roku 1707 a Tereziánský zákoník (Constitutio criminalis Theresiana) vydaný roku 1768. Ačkoli byl Tereziánský zákoník zastaralý již v době svého vydání, uznával např. torturu jako základní důkazní prostředek (tortura jako součást výslechů byla zrušena až v roce 1778) a trest měl nadále charakter msty, jeho přínos lze spatřovat zejména v nastavení zásady úměrnosti mezi společenskou nebezpečností deliktu a přísností trestu, omezení užití trestu smrti pouze na výjimečný stav a klasifikaci trestných činů. „*Současně zde byly poprvé formulovány základní zásady - žádný zločin bez zákona a žádný trest bez zákona.*“ (Francek, 2007, s. 31)

Marie Terezie zakázala používat při výslechu mučení. Vězni spali na holých neohoblovaných prknech, nevyhovujících hygienických podmínkách a s nedostatečnou stravou. Málomocný vězeň v této době přežil ve vězení více jak tři roky. Do oblasti vězeňství výrazně zasáhl svými reformami i Josef II. Byly zavedeny tři stupně výkonu trestu odnětí svobody:

- Těžký žalář – byl určen pro nejtěžší zločince, odsouzení byli umístěni v pološerých celách bez přístupu denního světla, dostávali jen vodu a chléb a byli v pase přikováni ke zdi.
- Tuhé vězení – zde byli vezněni recidivisté, kteří spáchali méně závažné trestné činy. Vězni měli sice na nohách okovy, ale strava byla bohatší než v těžkém žaláři a cely byly osvětleny.
- Obyčejné vězení – sloužilo pro odsouzené ke krátkým trestům. Vězni nebyli v okovech, denně dostávali teplou stravu včetně masa a mohli přijímat návštěvy příbuzných. Většin těchto věznic byla v budovách soudů. (Mezník, 1995)

Buržoazní revoluce v roce 1848 byla vyvrcholením hospodářské a sociální krize v našich zemích. Změny v uspořádání společnosti, kdy o politickou moc stále více usilovala ekonomicky sílící buržoazie, se odrazily i v soudnictví. Základem novodobého soudnictví, jehož orgány zahájily slavnostně své působení 1. Července 1850, se stalo císařské nařízení ze dne 14. června 1849. Nejnižší jednotkou byly okresní soudy činné jako samosoudy v čele s okresním soudcem (přednostou okresního soudu). Starší sbírky

právních norem nahradil v roce 1849 Říšský zákoník (ř. z.), pro země byly vydávány zemské zákoníky (z.z.). Přepřpracováním trestního zákoníku z roku 1803 vznikl trestní zákon z 27. května 1852 (č. 117 ř. z.), (Kýr, 2005).

1.3 Vězeňství Rakouska - Uherska 1850-1918

Základem trestního práva Rakouska - Uherska se stal Trestní zákon č. 117 ze dne 27. května 1852, který byl novelou Zákoníku o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803. Podle tohoto zákona byl odstupňován trest odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval zejména v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti. (Hladík, 2004)

V polovině 20. století vznikaly, nové trestnice na území dnešní České republiky, jednalo se nově vybudované trestnice v Plzni a Praze nebo trestnici v Kartouzích, které byly vybudovány přestavbou kláštera. Nejstarší věznicí na českém území je Věznice v Kartouzích u Jičína Trestnice v Praze a Plzni vystavěné ve druhé polovině 19. století byly, již zmiňovanou trestnicí v Kartouzích a dále s trestnicemi Mírov u Mohelnice a pro ženy Řepy u Prahy, trestnicemi určenými pro výkon trestu odnětí svobody na českém území. Z výše uvedených trestnic můžeme nejlépe charakterizovat vězeňství v tomto časovém období. Podmínky pro výkon trestu v těchto věznicích byly velmi podobné. Ve všech trestnicích byl základním pravidlem pro výkon trestu Domácí řád. Domácí řád upravoval výkon trestu v jednotlivých trestnicích.

1.4 Vězeňství Československa 1918- 1938

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byly, počínaje rokem 1919, postupně zdokonalovány. V roce 1928 existovalo v ČSR 6 mužských trestnic k výkonu trestů od 1 roku až po doživotí, z toho 2 trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty (Plzeň, Leopoldov) a 2 trestnice pro nepolepšitelné trestance (Kartouzy, Ilava), dále trestnice pro choré a invalidní trestance (Mírov) a trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců (Mikulov). Vedle

toho existovala samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé (Řepy u Prahy). (Kýr, Kafková, 2007)

Období první republiky bylo provázeno snahou o vybudování moderního systému vězeňství, fungujícího na základě demokratických a humanistických zásad. Přínosem pro rozvoj vězeňství v Československu byl Mezinárodní kongres pro trestní právo a vězeňství, který se konal v srpnu 1931 v Praze. Na tento kongres navázala na ministerstvu spravedlnosti ve dnech 27. a 28. února 1931 celostátní konference, zabývající se též penitenciární problematikou, ve snaze zapracovat výsledky kongresu do řízení československého vězeňství. (Kafková, 2007)

ČSR měla zájem na vybudování systému moderního vězeňství, a jak uvádí Kafková, celostátní konference navazující na tento kongres, cituji: „*Měla velký význam, neboť se zde poprvé sešli justiční úředníci s občanskými kontrolory – senátory a poslanci a další zahraniční hosté.*“ (Kafková, 2007, s. 11)

Zřízení Protektorátu Čechy a Morava znamenal zánik samostatnosti českého státu. Nejvyšším orgánem státní moci se stala protektorátní vláda, ale prakticky tuto činnost ovládali nacisté prostřednictvím Úřadu říšského. Každé nařízení, vyhlášky, výnosy a oběžníky vydávané protektorátní vládou byly schvalovány říšským protektorem. Ministerstvo spravedlnosti, do jehož kompetence spadalo soudnictví a vězeňství, zrušeno nebylo, ale jeho působnost byla značně omezena. Ministerstvo spravedlnosti vycházelo z hlediska organizace a činnosti z příslušných právních předpisů první republiky, bylo však pod velkým tlakem německé okupační správy. Změny v organizaci soudnictví měly dopad také na činnost protektorátního vězeňství, jurisdikce nacistických soudů byla prakticky neomezena. Všechny krajské soudní věznice, případně též okresní soudní věznice sloužily, zcela nebo z části, vazebním účelům říšskoněmeckých soudů a vyšetřovacím úkonům gestapa, přičemž menší, protektorátní (česká) část zajišťovala zpravidla provozní činnost celé věznice. (Kafková, 2007)

Největším vězeňským zařízením na území protektorátu se stal areál pankrácké věznice. Původní kapacita pro cca 800 vězňů byla v průběhu let 1939-1945 upravena až na 2 200 vězňů. Věznice Valdice se v době protektorátu změnila na „Ústav pro mladistvé provinilce a choré vězně ve Valdicích u Jičína“, který byl určen pro výkon trestu jednak mladistvých provinilců, jednak dlouhodobě nemocných trestanců. Mladiství vězni (od 14 do 21 let) vykonávali trest zavření, jehož délka byla po odečtení

vazby delší než 6 měsíců. Početní stav vězňů se pohyboval mezi 200 – 300. V období protektorátu byla poptávka po levných vězeňských pracovních silách velmi vysoká. Tato pracovní síla však byla mocenskými orgány zneužívána, vězňové pracovali bez nároku na mzdu, často v nelidských podmínkách. Práce vězňů byla zneužívána ve prospěch chodu válečné mašinerie. Práce schopným byl v podstatě každý vězeň, ať již se jednalo o mladistvé chovance, dospělé trestance, choré i tělesně postižené. Vězňové raději pracovali v nelidských podmínkách, neboť práce neschopný člověk byl pro nacisty „mrtvý člověk.“

1.5 Poválečné vězeňství v Československu 1945 – 1989

Bezprostředně po ukončení 2. světové války v květnu roku 1945 bylo hlavní snahou demokratické vlády zabezpečit fungování státního aparátu, tedy i vězeňství, které se snažilo navázat na tradice předválečného československého vězeňství. Nejprve bylo nutno obnovit hospodářský život a odstranit škody způsobené válkou. K významnějším změnám ve vězeňství došlo po únoru 1948 v souvislosti s převzetím moci komunisty v Československu. Podobně jako v dalších zemích východního bloku, rovněž v Československu režim nazíral na vězeňství jako na nedílnou součást represivních prostředků vůči vlastnímu obyvatelstvu. Pobytem ve vězení byli trestáni lidé z důvodů třídní příslušnosti, názorové odlišnosti, jiného sociálního postavení, náboženského přesvědčení apod. Na základě Zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky začaly být kriminalizovány a politizovány běžné společenské vztahy a jednání a vznikla tak kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem, jenž byl zřízen k 6. říjnu 1948 na základě Zákona č. 232/1948 Sb. Státnímu soudu příslušelo řízení a rozhodování o činech, za něž Zákon č. 231/1948 Sb. stanovil trest smrti nebo odnětí svobody delší než deset let a na návrh veřejného žalobce také o jiných zločinech nebo o přečinech. S tím souvisel i Zákon č. 247/1948 Sb. o zřízení táborů nucené práce, legalizující hromadnou internaci tzv. „tříd nepřátel“ v improvizovaných vězeňských zařízeních.

Éra komunistické vlády v Československu, měla bezprostřední dopady na směr a vývoj vězeňství. Tento vývoj se projevuje v zaměstnávání vězňů s konkrétním

uvedením pracovních činností, pro které byli vězni využíváni. Byly založeny pracovní tábory například v 50. letech na jáchymovsku, kde pracovali převážně političtí vězni na základě z inscenovaných procesů. Byla zde zneužívána vězeňská práce. Toto je jedno z nejčernějších období československého vězeňství. Po částečné liberalizaci vězeňství v 60. letech následovalo období normalizace 70. let. Toto období bylo opět spojené s porušováním lidských práv využívání vězeňské práce především v průmyslových oblastech národního hospodářství. V polovině 80. let byly vlivem mezinárodních událostí a vnitropolitických změn vyvíjeny reformní snahy v oblasti vězeňství, které však bylo možno realizovat až po listopadových událostech roku 1989.

1.6 Vězeňství po listopadu 1989

Zánik totalitního režimu v ČSSR koncem roku 1989 vytvořil příznivé politické a společenské podmínky k postupnému odstraňování důsledků deformačního vlivu „normalizace“ na české vězeňství. (Kýr, 2007)

Prvním důležitým krokem pro uskutečnění reformy ve vězeňství, bylo udělení amnestie tehdejšími prezidentem G. Husákem na trestné činy proti republice. Na tuto navazovala široce zaměřená amnestie nově zvoleného presidenta V. Havla v lednu 1990. Z celkového stavu vězňů v ČSSR, který k 1.1. 1990 dosahoval více než 22 000 vězňů, bylo k 22. 1. 1990 propuštěno z tehdejších nápravně výchovných ústavů více než 15 000 vězňů. Amnestie se týkala vězňů všech nápravně výchovných skupin, což bylo do tehdejší doby neobvyklé. Byla také přijata první opatření k plnění aktuálních i koncepčních úkolů reformy českého vězeňství, kdy mezi prvními lze jmenovat vydání prozatímních vzorových ústavních řádů, u kterých bylo přihlíženo ke specifickým podmínkám výkonu trestu u příslušných kategorií odsouzených. Nová koncepce českého vězeňství si kladla za cíl změnit zásadním způsobem výkon vazby a trestu odnětí svobody v duchu Evropských vězeňských pravidel. Základní filosofií nového pojetí vězeňství se stalo přísné respektování základních lidských a občanských práv a svobod u obviněných a odsouzených. Výsledkem reformních snah ve vězeňství bylo přijetí zákonů: č. 555/1992 Sb. o vězeňské a justiční strážní, č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, provedení novelizace Zákona č. 59/1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody v

roce 1993 a vydání nově zpracovaného Zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

2 RESOCIALIZACE

Po roce 1989 se české vězeňství vydalo na nelehkou cestu zásadní a radikální reformy, došlo k jeho depolitizaci, decentralizaci řízení i demilitarizaci a nastoupila éru humanizace. Oproti vyspělým evropským vězeňským systémům vyvíjejících se po celá desetiletí byla transformace českého vězeňství realizovaná ve velmi krátkém časovém horizontu. Tudíž při jeho zrodu došlo, i z důvodu vyhnutí se chybám a omylům, k inspiraci ze zahraničí modelů penitenciární péče. Český vězeňský systém v současnosti již staví na základech humanizace podle stanovených evropských pravidel, penitenciární péče začíná mít požadovanou úroveň, čímž jistě dochází k postupnému a nevyhnutelnému zařazení se mezi moderní a vyspělé vězeňské systémy.

Vězení je zvláštním sociálním prostředím značně se odlišujícím od prostředí běžného života. Přicházejí, jsem osoby z občanského života, do kterého se dříve či později opět navrátí. Od výkonu trestu odnětí svobody se očekává, že bude znamenat pro odsouzeného nikoli pouze určitou újmu, ale současně také bude mít sociálně-rehabilitační hodnotu. Jedním z nelehkých úkolů penitenciární péče je zachovávat u odsouzených jedinců nejen fyzické, ale také i psychické zdraví, a pro opětovný návrat do společnosti v nich podporovat takové postoje a dovednosti, které jim po propuštění na svobodu pomohou vést soběstačný život bez případné opětovné recidivy. Trest tedy na jedné straně plní funkci represe, na straně druhé má během jeho výkonu dojít k požadované pozitivní reedukaci, ke změně vzorců chování a tím i k prevenci recidivy. Reedukační proces musí být proto výsledkem komplexního a koordinovaného úsilí, na kterém participují nejen samotní zaměstnanci Vězeňské služby ČR, ale také další mimo vězeňské subjekty.

2.1 Vymezení základních pojmů

Na začátku své práce považuji za vhodné vymezit některé pojmy, a to z pohledu informačního a zároveň srovnávacího. Pro lepší orientaci se pokusím zachovat sled jednotlivých pojmů.

Odsouzený: je v našem právním řádu, taková osoba, která spáchala trestný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Soud, jenž je tvořen senátem nebo

samosoudcem, vynese rozsudek, popřípadě vydá trestní příkaz, pokud lze vinu dotyčné osobě jednoznačně prokázat, a to na základě předložených důkazů. Za spáchané trestné činy může soud uložit pouze tyto tresty:

- odnětí svobody,
- obecně prospěšné práce,
- ztrátu čestných titulů a vyznamenání,
- ztrátu vojenské hodnosti,
- zákaz činnosti,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci,
- vyhoštění zákaz pobytu,
- domácí vězení.

S ohledem na zvolenou problematiku nás bude nejvíce zajímat trest odnětí svobody, který může být uložen podmíněně spolu se zkušební dobou, nebo nepodmíněně. Pokud hovoříme o odsouzených VTOS je nutno vědět, že účelem výkonu trestu odnětí svobody je odsouzenému zabránit v dalším páčání trestné činnosti a soustavně jej vychovávat k tomu, aby vedl řádný život občany. (zákon č. 140/1961 Sb., §23)

Nápravně výchovná činnost: slouží k dosažení účelu výkonu trestu odnětí svobody a souhrnem působení zvláštních výchovných postupů kulturně výchovné práce, pracovní výchovy a stanoveného pořádku a kázně (režimu v místech, ve kterých se trest odnětí svobody vykonává). (zákon o výkonu trestu č. 169/1999 Sb. Ve znění pozdějších předpisů). O tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen, rozhoduje soud podle zvláštního zákona.

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů:

- s dohledem,
- s dozorem,
- s ostrahou,
- se zvýšenou ostrahou.

(§8 zákon č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody)

Reedukace (převýchova): lze definovat jako složitý dlouhodobý proces, který předpokládá změnu osobnosti. U převychované osoby je úspěšnost závislá na věku, charakteru problému, uvědomění si problému, životních zkušenostech, motivaci ke změně, vůli a vytrvalosti.

Resocializace: Je proces znovu začlenění člověka do společnosti, sociální rehabilitace. Úkolem resocializace je ovlivnit pachatele trestného činu natolik, aby byl schopen se vyvarovat opětovnému páčání trestné činnosti.

(Průcha, Walterová, Mareš, 2001)

Reintegrace: Lze definovat jako proces završující výchovné funkce trestu ve smyslu efektivního, účelného a trvalého znovu spojení všech dosud kriminalitou silně narušených a dezorganizovaných vztahů, vazeb, struktur a procesů sociálních, mravních, psychických, povahových a osobnostních.

(Černíková, Sedláček, 2002)

Penitenciární reedukace: je regulativním, renovujícím a korektivním výchovným procesem, během něhož dochází v myšlení a vědomí odsouzeného a za jeho plné spoluúčasti a odpovědnosti k zásadnímu, vnímanému, cílevědomému negování sebereflexnímu popření blokových souborů všech životních momentů, které můžeme souhrnně označit jako „bariéry, dysfunkční a nevhodné“. (Černíková, Sedláček, 2002)

Prizonizace : Je pojem tak specifický pro vězeňská zařízení a ve své podstatě představuje proces zvýšené adaptace na život ve vězeňských podmínkách. Tento proces v sobě zahrnuje 2 základní složky: tzv. institucionalizaci a ideologizaci. Obě adaptační

složky v podstatě zahrnují schopnost odsouzených „přežít“ VTOS ve věznici, kde jsou ve styku jak se zaměstnanci, tak i se spoluodsouzenými.

(Černíková, V. a Makariusová, 1997)

2.2 Věznice Jiřice

Věznice Jiřice je profilována jako věznice s ostrahou s oddělením pro výkon trestu s dozorem. Výkon trestu je realizován pouze pro dospělé muže. Celková kapacita věznice je 729 míst, z toho 229 pro oddělení s dozorem. Věznice Jiřice se nachází v okrese Nymburk, nedaleko obce Jiřice. Vznikla rekonstrukcí kasárenských objektů v bývalém vojenském prostoru, které sloužily jako hlavní velitelství Sovětské armády. Historie se datuje od roku 1994, kdy byla pozastavena dostavba Věznice Říčany. Ve spolupráci s Ministerstvem obrany byl jako náhrada vytipován objekt po bývalé Sovětské armádě nedaleko obce Jiřice. Rozkazem ministra spravedlnosti č. 22/91 byl dne 1. 8. 1991 zřízen útvar Sboru nápravné výchovy Jiřice. Již v průběhu roku začaly probíhat operace na zabezpečení získaných objektů a byla vypracována koncepce výstavby, která byla chválena vedením SNV dne 26. 2. 1992. Tato koncepce předpokládala vybudování Institutu vzdělávání pro 500 posluchačů, objektů výkonu trestu odnětí svobody s kapacitou 500 míst a objektů výkonu vazby s kapacitou 200 míst. V roce 1993 došlo ke změně koncepce výstavby, kdy tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Jiří Novák navštívil věznici a po přehodnocení situace s přihlédnutím k budoucímu využití, rozhodl o zastavení výstavby institutu a zahájení výstavby polootevřeného oddělení s kapacitou 120 míst pro odsouzené, rekonstrukce kuchyně a vybudování plynové přípojky pro věznici. S výstavbou věznice dle takto schválené koncepce, nazývané jako I. etapa, bylo započato 1. 10. 1993. V jejím průběhu byla provedena rekonstrukce bývalého obytného domu na objekt pro výkon trestu odnětí svobody, kanceláře, kuchyně, vstupní vrátnice s vjezdovou branou. Tato etapa výstavby byla ukončena v červnu 1994 a 17. 6. 1994 byl zahájen provoz věznice s kapacitou 120 odsouzených ve věznici s dohledem a dozorem. Již v průběhu roku 1993 bylo započato s přípravou projektové dokumentace pro II. etapu výstavby. Ta byla započata v červnu 1996. Nově byl zbudován vstupní objekt, objekt pro příjem vazby, dílny údržby se sklady, dílny a sklady automobilní služby, čerpací stanice, dílny pro

odsouzené, objekty energetického hospodářství a objekt psince. V říjnu roku 2000 byly stavební práce pozastaveny z důvodu vyhlášení konkurzního řízení na dodavatelskou firmu. I přesto, že II. etapa výstavby věznice nebyla řádně dokončena, byla věznice zprovozněna 10. 7. 2000. Samostatné objekty, na kterých byla zastavena práce z výše uvedených důvodů, byly v říjnu 2001 dokončeny a v současné době jsou v užívání věznice.

(<http://www.vscr.cz/veznice-jirice-76/o-nas-1583/zakladni-informace-171/>)

V novoročním projevu oznámil prezident Václav Klaus dílčí amnestii, která, se týkala 6400 osob. Většinou z výkonu trestu odnětí svobody méně pak z výkonu vazby, což představuje více než čtvrtinu z počtu vězeňské populace před amnestií. Index počtu vězňů v přepočtu na 100 tisíc obyvatel, který se tradičně používá pro porovnání úrovně vězeňství v různých zemích, se snížil z 230 na cca 160 – 170. Česká republika se tak dostala na stejnou hodnotu, jako má například Slovensko, Maďarsko nebo Velká Británie.

2.3 Zaměstnanci zajišťující profesní resocializační proces Věznice s dozorem – Jiřice

- **Vychovatel:** hlavním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový vývoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel zná osobně všechny svěřené odsouzené, zná sociální vztahy a skupinovou atmosféru přidělené skupině. Podílí se na hromadně organizovaných akcích, dbá na kázeň odsouzených, na pořádek ubytovacích prostor a motivuje odsouzené k přiměřené estetické úpravě. (Sochůrek, 2007)
- **Psycholog:** odborný pracovník, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost odbornou úroveň realizace programu zacházení. Psycholog provádí psychologickou diagnostiku vězňů především: aktuální psychický stav, výskyt abnormalit, verbální a sociální projev, charakterové vlastnosti a osobní rysy, možné negativní projevy chování. K dalším činnostem

psychologa patří poskytování poradenské psychologické pomoci či péče, spolurozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení, vytipování konfliktních a psychicky labilních osob.

- **Speciální pedagog:** je odborný pracovník, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Posuzuje vliv výchovy a prostředí na utváření osobnosti odsouzeného. Nedílnou součástí charakteristiky je i aktuální psychický stav odsouzeného, schopnost spolupracovat, soustředit se, zájmy a záliby, míra motivace pro mimo pracovní činnost v rámci volnočasových aktivit. Speciální pedagog má klíčovou úlohu při sestavování individuálního programu zacházení, který si odsouzený zvolí. Metodicky usměřuje výkon práce vychovatelů.
- **Sociální pracovník:** je odborným zaměstnancem, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce. Diagnostikuje především rodinnou a sociální anamnézu (struktura rodiny, vztahy v rodině, vzdělávací proces, zaměstnání, kriminální zátěž, existence ústavní výchovy, součastné vztahy k rodině, pracovní návyky).

2.4 Práva a povinnosti odsouzených

Práva a povinnosti jsou dány zákonem č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody a pro podmínky každé věznice se zpracovává Vnitřní řád věznice, který vydává její ředitel.

Práva a povinnosti odsouzených lze rozdělit:

- Právo na uspokojování základních sociálních potřeb a poskytování zdravotní péče.
- Právo na udržování nebo případné rozšiřování sociálních vztahů-právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby, právo přijímat návštěvy blízkých osob, právo na

příjetí balíčku, právo na příjem peněz, právo na uspokojování kulturních potřeb, právo na duchovní služby a využití služby odborníků a využití služby odborníků.

- Povinnost podrobit se některým omezujícím opatřením-je zbaven některých práv a svobod, např. nedotknutelnosti svobody nebo soukromí, svobody pohyby, zachování listovního tajemství, práva svobodné volby povolání, jsou dále zbaveni práva podnikat, sdružovat se ve spolcích, zakládat politická hnutí.

Mezi základní povinnosti odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody patří dodržování vnitřního řádu věznic:

- Plnit příkazy zaměstnanců vězeňské služby,
- Dodržovat stanovený pořádek a kázeň,
- Plnit úkoly z programu zacházení,
- Dodržovat zásady slušného chování ve vztahu ke všem osobám,
- Podrobit se osobním prohlídkám,
- Umožnit prohlídky svých osobních věcí,
- Nesmí navazovat nedovolené styky s osobami v rozporu se zákonem,
- Pronášet, vyrábět přechovávat nedovolené předměty, zejména ty, které by mohly sloužit k útěku nebo útoku na jiné osoby,
- Hrát hazardní hry,
- Tetovat sebe nebo jiné,
- Sebepoškozovat se, provokovat nekázně.

Odsouzený, který se dopustil některého uvedeného chování, může být kázeňsky potrestán, naopak odsouzený, který si vzorně plní povinnosti může být kázeňsky odměněn. (Sochůrek, 2007)

2.5 Časový rozvrh dne ve věznici

V celém systému českých věznic je doba, po kterou odsouzení vykonávají svůj trest organizována a upravena v režimu dne. Ten se v jednotlivých věznicích může od sebe navzájem lišit, často se jedná pouze o odlišnosti v časovém harmonogramu předepsaných činností. Odsouzení mají ve věznici poměrně málo příležitostí samostatně

si organizovat, co a kdy budou během dne dělat. Přesný časový rozvrh dne je upraven ve vnitřním řádu věznice. Jednotnost, časový rozvrh dne a celkové prostředí věznice může některé vězně deprimovat, ale jiným naopak skýtá vnitřní klid, neboť vědí, jaká činnost bude během dne po sobě následovat. Vrátime-li se zpět k samotnému režimu dne, lze konstatovat, že je založen na obdobném systému, jako je vojenský režim. Ráno mají odsouzení přesně stanoven budíček a večer večerku. Mezi večerkou budíčkem musí být zachována 8 hodinová doba určená pro odpočinek, neboť je to nárok vyplývající pro vězně ze zákona. Po budíčku a ranní hygieně následuje zpravidla ranní početní prověrka stavu (počítání odsouzených) a poté je výdej snídaně. Nástup na stravu je hromadná akce a je povinná pro všechny odsouzené. Odsouzení, kteří jsou pracovně zařazeni, se přesouvají na svá pracoviště. Během dne jsou vězni na ubytovnách využíváni k brigádní činnosti a k pracím zajišťující běžný chod věznice. Přidělená práce je pro odsouzené povinná. Zpravidla se jedná o úklidové práce. V sobotu a neděli probíhají ve věznici návštěvy rodinných příslušníků. Odsouzený má právo přijímat návštěvy blízkých osob po dobu tří hodin během kalendářního měsíce. V časovém rozvrhu dne je pamatováno i na osobní volno odsouzených. Zpravidla je využíváno ke psaní dopisů, k četbě, sledování vybraných televizních pořadů. Odsouzený se během dne rovněž vydává pošta a dle potřeby se účastní pohovorů s vychovateli či specialisty.

2.6 Struktura činnosti nástupního oddělení

Existují tři způsoby, kterými může odsouzený nastoupit do VTOS.

- sám-dostaví se po písemné výzvě k nástupu trestu,
- dodán – v případě, že je zdravotně způsobilý avšak zdráhá se nastoupit do VTOS sám, je o pomoc požádána policie,
- převeden do výkonu trestu z výkonu vazby-soud ruší vazbu v době, kdy je dotyčný již pravomocně odsouzen a následně nařízen výkon trestu.

Při umisťování odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody platí, že odděleně se umisťují odsouzení muži od odsouzených žen a dále zpravidla:

- mladiství od dospělých,
- recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,

- za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy nedbalosti,
- trvale pracovně nezařaditelní,
- s poruchami duševními a poruchami chování,
- k doživotnímu trestu,
- s uloženým ochranným léčením (zákon č.169/1999 Sb., §56).

Odsouzený, který nastoupí výkon trestu je ubytován na tzv. nástupní oddělení. Doba pobytu na tomto oddělení nepřevyší tři týdny. U odsouzeného je provedena vstupní lékařská prohlídka a pohovory s příslušnými specialisty oddělení výkonu trestu, kteří se přímo podílejí na zpracování komplexní zprávy o odsouzeném. Po přijetí na nástupní oddělení se odsouzený dostaví ke vstupní přijímací komisi, kterou tvoří zejména vedoucí oddělení výkonu trestu, vychovatel, pedagog, psycholog, sociální pracovník, zaměstnanec ekonomického oddělení, zaměstnanec správního oddělení, příslušník z oddělení prevence a stížností a zaměstnanec z referátu zaměstnávání odsouzených. Na této komisi odsouzený zodpovídá dotazy zaměstnanců jako je např. trvalé bydliště, zda má vyživovací povinnost, čím je vyučen, nebo zda pracoval před výkonem trestu. Po zpracování komplexní zprávy všemi specialisty (psycholog, pedagog, sociální pracovníce) je odsouzený vyřazen vychovatelem nástupní oddělení do výchovného kolektivu ke kmenovému vychovateli. To znamená, že odsouzený od tohoto dne, kdy je vyřazen již začíná plnit program zacházení, který mu byl stanoven speciálním pedagogem a může být pracovně zařazen.

2.6.1 Struktura výstupního oddělení

Ve věznici se mimo běžné kolektivy zřizují výstupní oddělení, do nichž se přiměřenou dobu před očekávaným skončením výkonu trestu – 3 až 6 měsíců umisťují odsouzení, s kterými je třeba vytvářet příznivé podmínky pro samostatný způsob života. Hlavním smyslem tohoto oddělení je příprava odsouzeného na plynulý přechod do civilního života, vybudování si sociálního zázemí a nalezení pracovní příležitosti.

Obecně je možné konstatovat, že se jedná o vytvoření základních podmínek pro společensky přijatelné chování a jednání. Ve výstupním oddělení se kromě výchovných hledisek pozornost zaměřuje na upevnění vztahu odsouzených k blízkým osobám,

podáváním informací o současném hospodářském a kulturním životě. Odsouzení jsou seznamováni s důležitými právními normami, aktuálními společenskými změnami a poučováni o vhodném společenském chování. Cílem je příprava pro plynulý přechod jedince z výkonu trestu odnětí svobody do civilního života, zmírnění vlivu dopadu dlouhodobého pobytu ve vězení a začlenění do společnosti a vytvoření vhodných podmínek pro první kroky na svobodě. Jsou zde rozvíjeny samoobslužné aktivity, jež má přispět k posílení samostatnosti a schopnosti zvládnutí základních sebeobslužných činností jako je např. vaření, praní, žehlení, šití. Pro odsouzené jsou dle možností věznice vytvářeny podmínky pro rozšířenou nabídku zájmových volnočasových aktivit.

2.7 Resocializace vězňených osob ve věznici s dozorem ve věznici jiřice

2.7.1 Proces resocializace

Ve vězeňské praxi je vedle termínu resocializace používáno několik dalších označení pro výchovnou práci s vězňenými delikventy. Nápravná výchova, převýchova a reedukace (znovu výchova) nejsou zcela synonyma.

Pod pojem nápravy a převýchovy se zahrnuje:

- cíl činnosti orgánu zajišťujících výkon trestu jako právní vyjádření principu možnosti nápravy osobnosti,
- proces změny a přetvoření osobnosti delikventa pod vlivem soustavy výchovného působení,
- výsledek činnosti orgánů zajišťujících výkon trestu.

(Černíková, Makariusová, 1997)

Hlavním cílem resocializace je opětovné úplné zapojení jedince do společnosti. Z pohledu psychologie můžeme resocializaci chápat jako opětovnou socializaci u člověka propuštěného z dlouhodobé péče ústavní, vězeňské, nemocniční.

(Hartl, Hartlová, 2000)

Výsledkem nápravy a převýchovy musí být návrat delikventní osobnosti k sociální normě. Při resocializaci je třeba jim vytvářet podmínky pro korektivní zkušenosti tím je

třeba vytvořit prostor přirozenému přepracování sociálních postojů a zamezit zpevnování chování, které je přirozeným důsledkem jejich dosavadních zkušeností běžně používaným nápravným opatřením po spáchání trestného činu člověkem je výkon trestu odnětí svobody. Je to jeden z prostředků, která má sloužit k převýchově, resocializaci. Jedná se však o složitý proces. Vysoké procento recidivy mezi těmi, kteří si trest odpykali, to potvrzuje. Ve věku, kdy je osobnost již z velké části zformována, je změna vlastností obtížná a často se přes snahu nedaří nebo se podaří dosáhnout jen zdánlivé vnější nápravy bez skutečně vnitřní změny. Je dost případů, kdy ve věznicích nedochází ke zlepšení, ale naopak ke zhoršení čeho. Odsouzený by měl mít aktivní vztah k práci a výchovnému procesu. Cílem výkonu trestu je mimo jiné narušit antisociální potřeby, upevnit přerušení sociálně záporných vztahů, pozměnit nahromaděné negativní sociální zkušenosti a zvyky. Resocializační proces by měl odsouzeného připravit na podmínky jeho budoucího života ve společnosti. Resocializace odsouzených je podmíněna několika vstupními faktory, které jsou pro samotný proces nezbytné:

- prostředí věznice, což značí mít dostatečný prostor (místnosti pro činnost) a materiálně technické zabezpečení (dostatečné ekonomické zázemí),
- kvalifikovaný personál, motivován pro činnost,
- přístup samotného odsouzeného jeho možné nápravě.

Realizace procesu reedukace ve vězeňském prostředí je prováděna:

- obecnými metodami-zákonem stanovené normy a postupy, stejný přístup ke všem odsouzeným při zajišťování chodu věznice
- speciálními metodami – pedagogická, psychologická, sociální, individuální nebo skupinová práce, individuální programy zacházení.

Obecnými metodami je zajištěno především dodržování zákona o výkonu trestu, vnitřního řádu věznice u všech odsouzených. Středem zájmu není ani tak jedinec jako spíše bezproblémové fungování kolektivu odsouzených ve vězeňských podmínkách. Odsouzeným jsou jasně stanovena základní práva především povinnosti. Zacházení s vězni v rámci obecných metod vede pouze překlenují doby strávené ve výkonu trestu a ze strany vězňů je chápáno jako nutné zlo. Speciální metody při práci s odsouzenými

jsou nezastupitelné v procesu resocializace, neboť již umožňují svou povahou přistupovat k odsouzenému jako k jedinci se specifickými potřebami, dovednostmi, schopnostmi. Na rozdíl od obecných metod, kde není příliš reálné docílení trvalých změn v chování, speciální metody si kladou za cíl více se zabývat individuálními potřebami problému odsouzených, s nížením negativních vlivů vězeňského prostředí, reálnou a pro společnost přiměřenou hodnotovou orientací převychovávaných. Základním předpokladem je dosažení pozitivních změn v chování odsouzených. V převýchovném procesu půjde vždy o přímý vztah mezi vychovávaným vychovatelem. Výchovný pracovník může své požadavky prezentovat odsouzeným podobně jako učitel svým žákům. Konkrétně jde o to, že vytyčuje požadavek, kontroluje jeho plnění a podle výsledků kontroly reguluje další činnost. Pro dosažení svých cílů využívá metody udělování kázeňských odměn a ukládání kázeňských trestů.

(ČÁP, 1993)

3 PROGRAMY ZACHÁZENÍ

Program zacházení je základním a zároveň nejdůležitějším nástrojem resocializačních cílů ve věznici. Hlavní funkcí programu zacházení je působit na odsouzené po stránce výchovy i vzdělání převážně individualizované míře. Metody a nástroje programu zacházení řadíme podle svého zaměření především speciální metody užívané při práci s odsouzenými. Tvorba samotného programu zacházení začíná již po dobu pobytu v nástupním oddělení. Po zpracování uzavření komplexní zprávy o odsouzeném, se s přihlédnutím ke všem doporučením jednotlivých specialistů a dotyčné osobě stanoví konkrétní forma programu zacházení. V této prvotní fázi vstupuje do popředí především speciální pedagog, jenž se přímo podílí na sestavě individuálního programu zacházení. Složení programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Odsouzený si zvolí z nabídky ty aktivity, jimiž by se chtěl ve VTOS zabývat. Důležité je, že celý program zacházení odsouzený v závěru stvrzuje svým podpisem. Zavazuje se tak, že jej bude plnit v celém rozsahu. V průběhu VTOS je program zacházení průběžně aktualizován v souladu se vznikem nových skutečností, změnou chování a vývojem osobnosti odsouzeného, případně při přemístění odsouzeného do jiné věznice. Při neplnění programu zacházení lze obecně říci, že VTOS rovněž neplní svůj převýchovný účel. Úspěšné plnění nebo dlouhodobé neplnění programu zacházení dává řediteli věznice pravomoc předkládat soudu návrhy na přeřazení odsouzeného do věznice s mírnějším či přísnějším režimem.

3.1 Druhy programu zacházení

Jsou zejména:

- pracovní programy – osvojení dovedností a návyků,
- vzdělávací programy a aktivity-dokončení školní docházky, vyučení v oboru,
- volnočasové aktivity-rozvoj kulturních, sportovních, jazykových a rukodělných zájmů a zálib,
- terapeutické programy-speciálně výchovné postupy-získávání sociálních dovedností prospěšných pro další život n svobodě,
- programy a aktivity vedoucí k výcviku ve zvládnání konfliktních situací a tréninky zvládnání agrese (sociálně psychologický výcvik),

- sociálně právní poradenství jako vhodný způsob řešení sociálních problémů,
- extramurální programy-vycházky, přerušení výkonu trestu,
- obecné metody-stanovené zákonem, předpisy a jinými normami, které upravují kázeň a pořádek, hygienu, práva a povinnosti,
- speciální programy aktivity-pedagogické, psychologické zaměřené na individuální a skupinovou práci s odsouzenými.

Programy zacházení musí být pravidelně vyhodnocovány. Proces přeměny osobnosti odsouzeného nemůže, být ponechán živelnému vývoji nápravně výchovné působení se musí stát individuálně diferenciovaným procesem, jehož základem bude systematické a plánovité hodnocení odsouzeného. (Sochůrek, 2007)

3.1.1 Pracovní aktivity programu zacházení

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí

- zaměstnávání,
- práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice,
- pracovní terapie, vedená zaměstnanci vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

3.1.2 Vzdělávací aktivity programu zacházení

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí

- vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm,
- vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu.

3.1.3 Speciální výchovné aktivity programu zacházení

Speciálními výchovnými aktivitami se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická psychologická působení vedena kompetentními zaměstnanci:

- terapeutická-zejména sociální výcvik, psychoterapie, pohybová terapie, muzikoterapie,
- sociálně právní poradenství,
- trénink na zvládnutí vlastní agresivity,
- trénink na změnu myšlení.

3.1.4 Zájmové aktivity programu zacházení

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální kompetence a dovednosti odsouzených. Jednotlivé programy schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce. Každý program zacházení má svůj cíl.

3.2 Programy zacházení pro odsouzené v dozoru ve věznici Jiřice

Je vhodné si opět připomenout, že program zacházení, jenž je, tvořen souborem zmiňovaných aktivit je společně s prostředky kázeňského působení nejdůležitějším nástrojem v procesu resocializace. Stále se zde nabízí otázka, zda se má více času věnovat odsouzeným, kteří mají zájem o vybranou činnost a jsou motivováni ke změně, nebo odsouzeným, kteří jsou dlouhodobě pasivní a nemají zájem, kromě sledování televizního vysílání, o nic. Pokud budeme vycházet z první možnosti, že každý motivovaný odsouzený je ochoten zvolit si některou z nabízených aktivit pro efektivní trávení volného času, nezbyvá, než předložit nabídku těchto aktivit výběr aktivit se pro odsouzené stává závazným, avšak během pobytu ve věznici se může dle potřeb struktura programu zacházení průběžně aktualizovat. Odsouzení v oddělení dozoru mají možnost zapojit se do následujících aktivit:

3.2.1 Vzdělávací oblast:

- kurz výpočetní techniky,
- kurz sociálního minima,
- kurz zvyšování právního vědomí,
- kurz cizích jazyků (angličtina, němčina, francouzština),
- kurz pravidla silničního provozu a související předpisy,
- kurz společného chování,
- kurz interpersonálních dovedností,
- kurz historie,
- kurz zeměpisu.

3.2.2 Speciální oblast:

- protidrogová poradna,
- muzikoterapie,
- terapeutické relaxační techniky,
- pastorační péče,
- Skupinové poradenství,
- Socioterapie,
- Individuální psychologická péče,
- Psychologická intervence,
- Sociálně právní poradenství.

3.2.3 Zájmová oblast

Kroužky:

- míčové hry-garant vychovatel-zdokonalení se v jednotlivých hrách za pomoci turnajů,
- stolní tenis-garant vychovatel, zdokonalení se ve stolním tenise za pomoci nácvičku a pořádání vzájemných turnajů,
- kulečnick,

- šachový kroužek-garant vychovatel, nácvik hry a seznámení se s pravidly určenými pro šachové turnaje,
- kondiční cvičení-garant vychovatel, udržení fyzického zdraví, antistresový program,
- historie-garant vychovatel, získání a osvěžení znalostí v oblasti dějin,
- rukodělný-garant vychovatel, speciální pedagog, výroba předmětů pro humanitární účely,
- hudební – garant vychovatel, zachování a osvojení dovedností odsouzených při hře na hudební nástroje, kde výsledkem této činnosti jsou vlastní hudební vystoupení,
- zahrádkářský.

3.3 Programy zacházení výstupního oddělení v dozoru

Výstupní oddělení je oddělení kam se umisťují odsouzení před výstupem trestu po dobu 3-6 měsíců. Ve věznici Jiřice toto oddělení má kapacitu 15 odsouzených. V současné době po amnestii prezidenta republiky na tomto oddělení je 9 odsouzených. Odsouzení umístění ve výstupním oddělení a kolektiv mladých dospělých (odsouzení do věku 26 let) tvoří specifickou skupinu, pro kterou je trochu jinak postavena nabídka programu zacházení. Nejde ani tak o druhy aktivit, ale o jejich zastoupení v rámci individuálního plánu. Na tyto skupiny odsouzených je dlouhodobě vytvářen tlak, aby ve větší míře využívaly konkrétní nabídky aktivit zejména z oblasti vzdělávání a speciálních metod. Samotná povaha práce s těmito odsouzenými předpokládá i vyšší míru participace vychovatelů i specialistů při zajišťování činnosti programu zacházení. Odsouzení mají mnohem více povinných aktivit ve svých programech než ostatní, ale částečně jim to kompenzuje např. lepší ubytování, možnost aktivněji se podílet na výzdobě ložnic, větší možnost sledovat vybrané televizní programů ve večerních hodinách, více klidu na oddělení (menší výchovné kolektivy), vyšší podíl individuální péče ze strany vychovatelů a specialistů. Základní principy při naplňování programů zacházení vycházíme z:

- princip povinnosti, odsouzený, který e zařazen na toto oddělení je povinen se zúčastňovat programu tohoto oddělení,
- princip dobrovolnosti-odsouzený se hlásí n jednotlivé akce rozšířeného programu dobrovolně,
- princip závaznosti-dobrovolně zvolenou akci či aktivitu je odsouzený povinen absolvovat,
- princip součinnosti-výběr akcí i aktivit, jejich organizace a zabezpečení je zajišťováno vždy v součinnosti s odsouzeným,
- princip individuálnosti-aktivity a akce jsou konány i pro velmi nízký počet odsouzených.

Program má dvě základní formy

- povinou-vyplývající z minimálního programu zacházení, jehož se musí zúčastnit všichni přítomní odsouzení oddělení bez výjimky,
- volitelnou – vyplývající z nabídky rozšířeného programu zacházení nebo jednorázových akcí.

Nabídka programů výstupního oddělení:

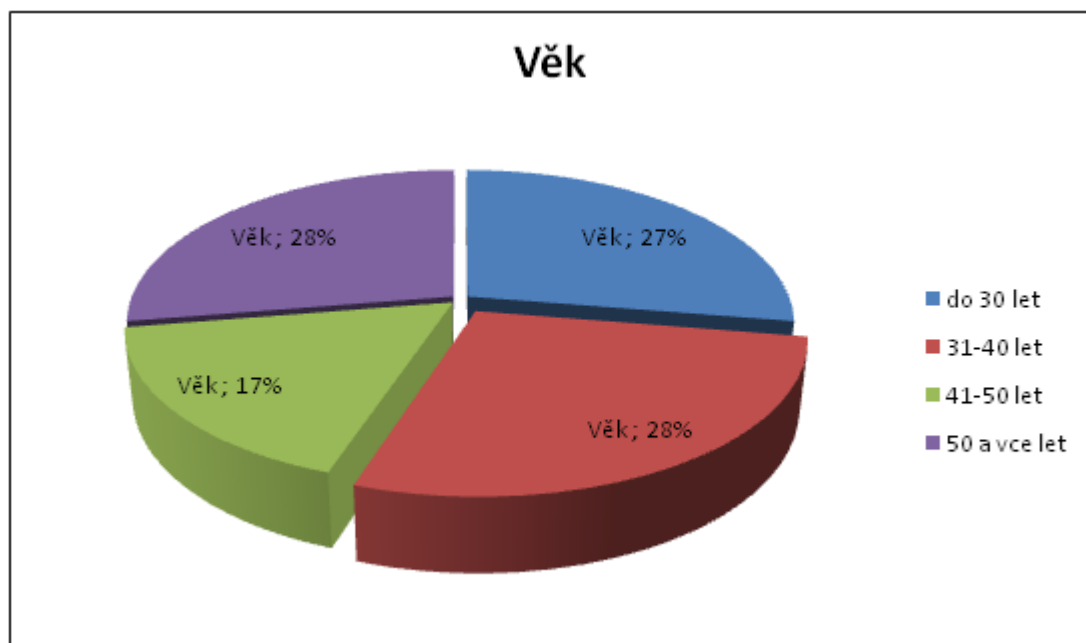
- kroužek vaření-garant vychovatel,
- před výstupní besedy, pohovory-garant sociální pracovník,
- kurz postpenitenciární péče – garant sociální pracovník,
- kurz sociálního minima-garant sociální pracovník,
- skupinové poradenství-garant speciální pedagog,
- vzdělávací soutěže-garant speciální pedagog,
- kurz zákoník práce – garant vychovatel,
- besedy se sociálními kurátory a pracovníky úřadu práce a s charitativními pracovníky-garant sociální pracovník.

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části práci bylo mým cílem zjistit možnosti resocializace odsouzených v části věznic s dozorem ve věznici Jiřice. Pro dosažení stanoveného cíle jsem provedla dotazníkové šetření mezi odsouzenými. Zde bych chtěla poznamenat, že toto šetření jsem po předchozí dohodě se specialisty oddělení výkonu trestu ve věznici provedla mezi 29 odsouzenými v měsíci lednu 2013, kdy tento počet odsouzených tvořil 1/3 zde umístěných odsouzených. Dlouhodobý průměrný počet odsouzených zde dosahuje 220 odsouzených, avšak po amnestii prezidenta republiky klesl pod hranici 100 odsouzených. Za zmínku zde jistě stojí výrazná změna podmínek výkonu trestu, a to především v oblasti ubytování odsouzených. V době mé praxe byly největší ložnice obsazeny až 12 odsouzenými, v době šetření max. 3 odsouzenými.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem jsem musela i já na tuto skutečnost reagovat s ohledem na prováděné šetření, neboť Ti "bezproblémovější" odsouzení byli propuštěni. Dotazníkové šetření tedy bylo provedeno mezi 29 odsouzenými tak, aby zde bylo poměrné zastoupení odsouzených především s ohledem na věk, vzdělání a jejich pracovní zařazení ve výkonu trestu.

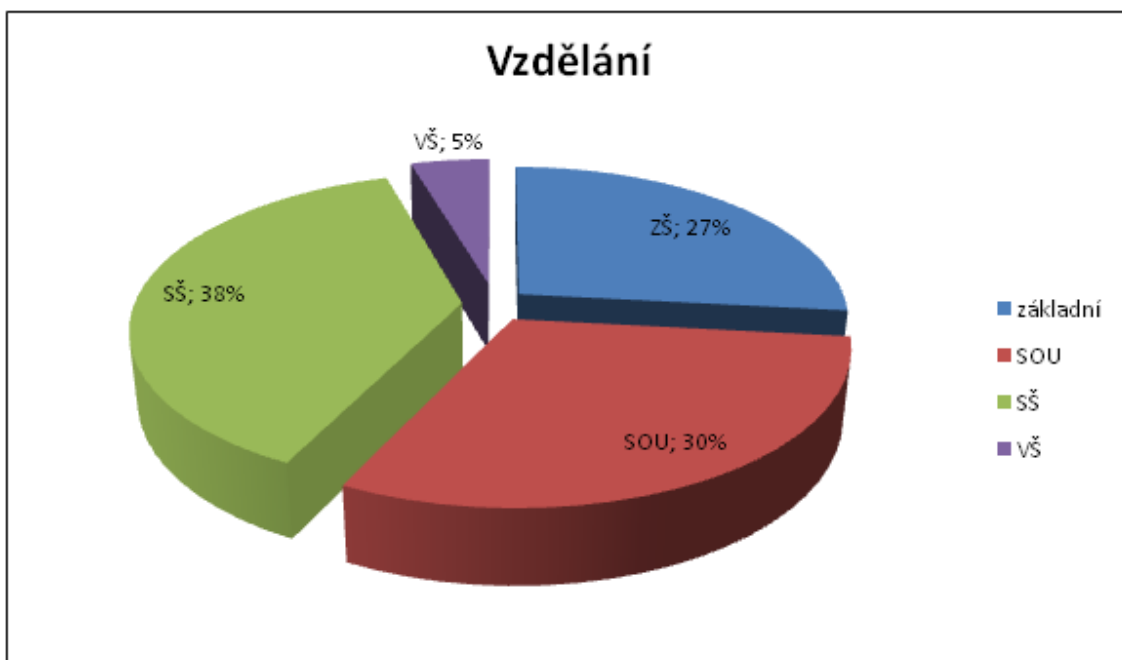
Graf 1: Věk odsouzených

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

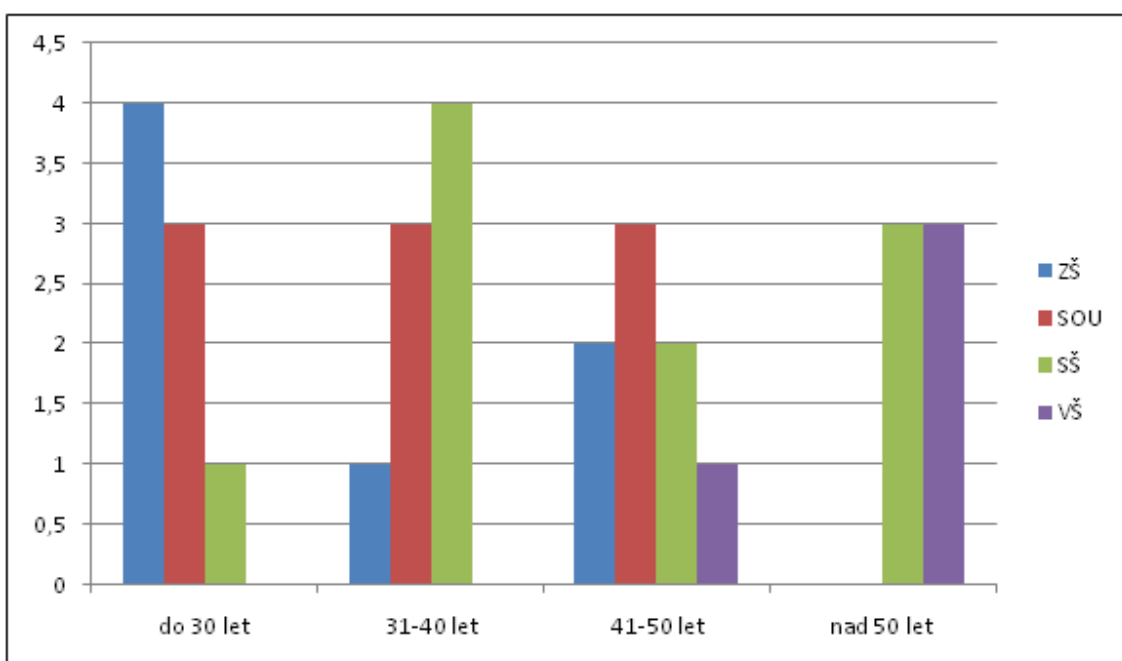
Věkové skladba odsouzených, u nichž bylo, prováděno dotazníkové šetření odráží věkovou skladbu odsouzených vykonávajících trest ve věznici s dozorem.

Graf 2: Vzdělání odsouzených

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 3: Vzdělání odsouzených s ohledem na věk

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

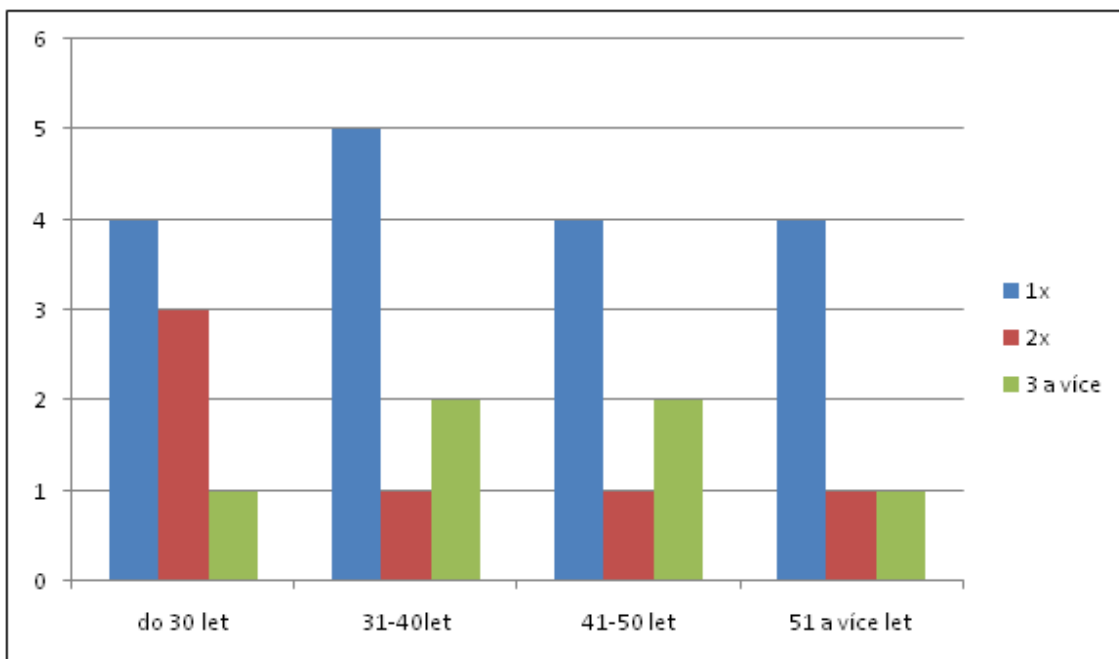
Z výše uvedených grafů je zřejmá přímá úměrnost mezi věkem odsouzených a jejich dosaženým vzděláním. Na základě grafu č. 1 lze říci, že úroveň vzdělanosti je na celospolečenské úrovni, kdy jsou zde zastoupeny všechny skupiny vzdělanosti. Z grafu č. 2 je však zřejmá klesající vzdělanost odsouzených s ohledem na jejich věk. Jestliže ve věku nad 50 let dosáhli odsouzení nejméně středoškolského vzdělání s maturitou a také vzdělání vysokoškolského, pak odsouzení ve věku do 30 let jsou absolventy základní školy, středního odborného učiliště, výjimečně SŠ s maturitou.

Graf 4: Počet výkonu trestu odnětí svobody

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

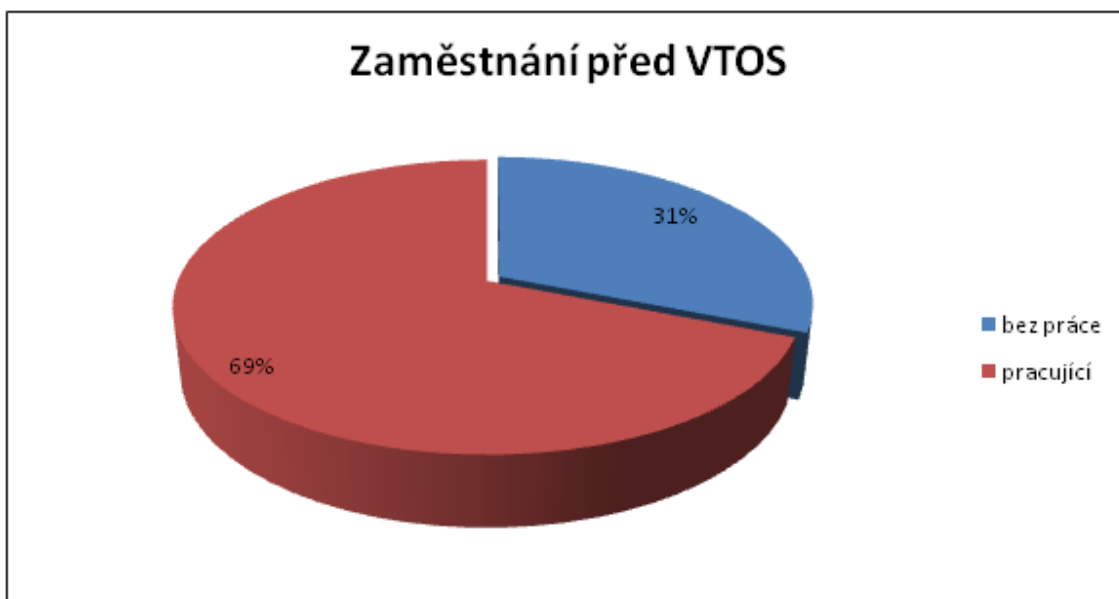
Graf 5: Počet výkonu trestu odnětí svobody s ohledem na věk

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

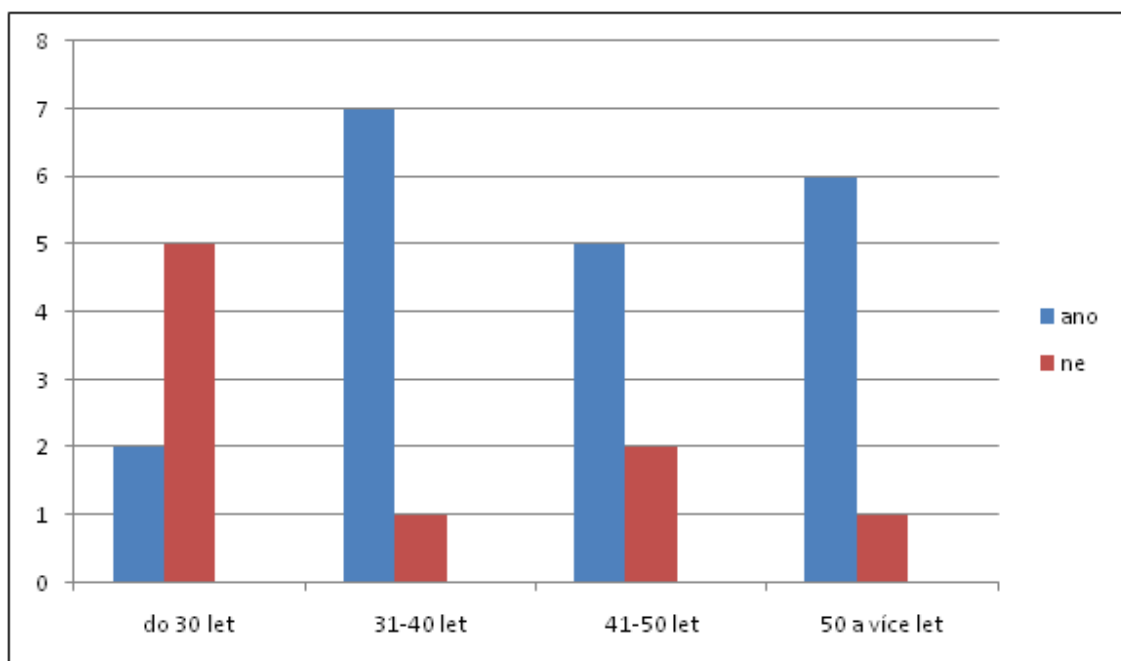
Grafy č. 4 a č. 5 znázorňují rozložení počtu výkonů trestů odnětí svobody dle jednotlivých kategorií. Nejvíce odsouzených je prvotrestaných, téměř 60 %, což znázorňuje graf č. 4. Konkrétní rozložení počtu trestů je v jednotlivých kategoriích téměř totožné.

Graf 6: Zaměstnání odsouzených před VTOS

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 7: Zaměstnaní před VTOS s ohledem na věk

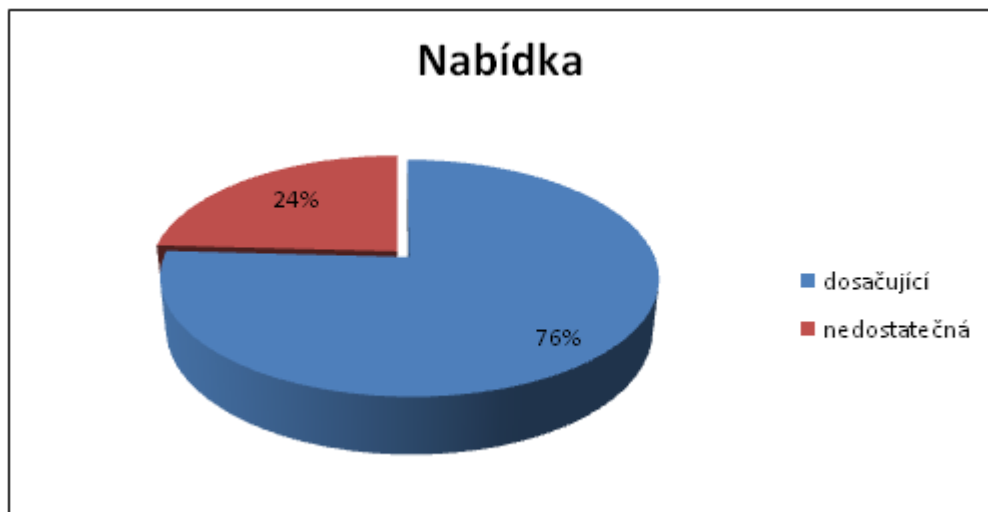
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Pokud se týká zaměstnanosti odsouzených před výkonem trestu odnětí svobody, třetina odsouzených nepracovala. Více než 50 % nepracujících je mladší 30 let, kdy tuto skutečnost lze přičíst nízkému stupni vzdělání jedinců této věkové kategorie. Na základě výše uvedených skutečností lze dojít k závěru, že jednou z příčin trestné činnosti odsouzených ve věku do 30 let je nízký stupeň jejich vzdělanosti, z toho pramenící nezaměstnanost a následné páchaní trestné činnosti převážně majetkového charakteru.

Hlavním cílem mé práce bylo zhodnotit přístup k plnění resocializačních programů odsouzenými ve výkonu trestu věznice s dozorem. Druhy programů zacházení nabízených ve Věznici Jirice jsem uváděla v teoretické části práce a mohu zde poznamenat, na základě mé stáže ve věznici a rovněž dle vyjádření specialistů oddělení výkonu trestu, pestrost jejich zaměření.

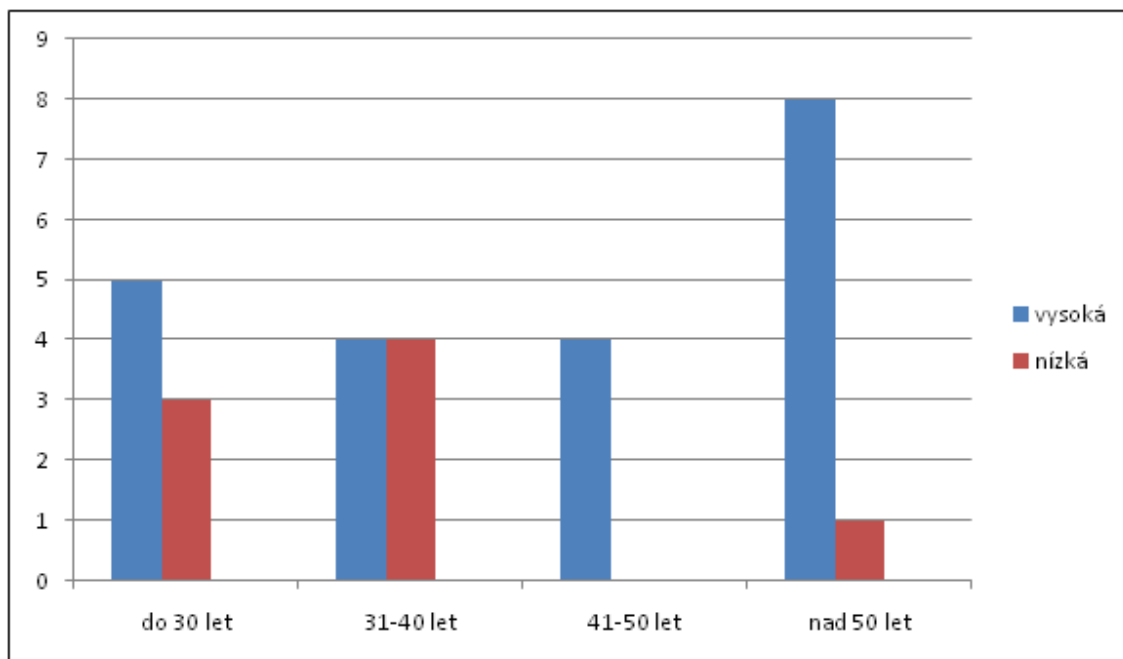
- **Hodnocení nabídky programů zacházení odsouzenými**

Graf 8: Hodnocení nabídky programů zacházení odsouzenými

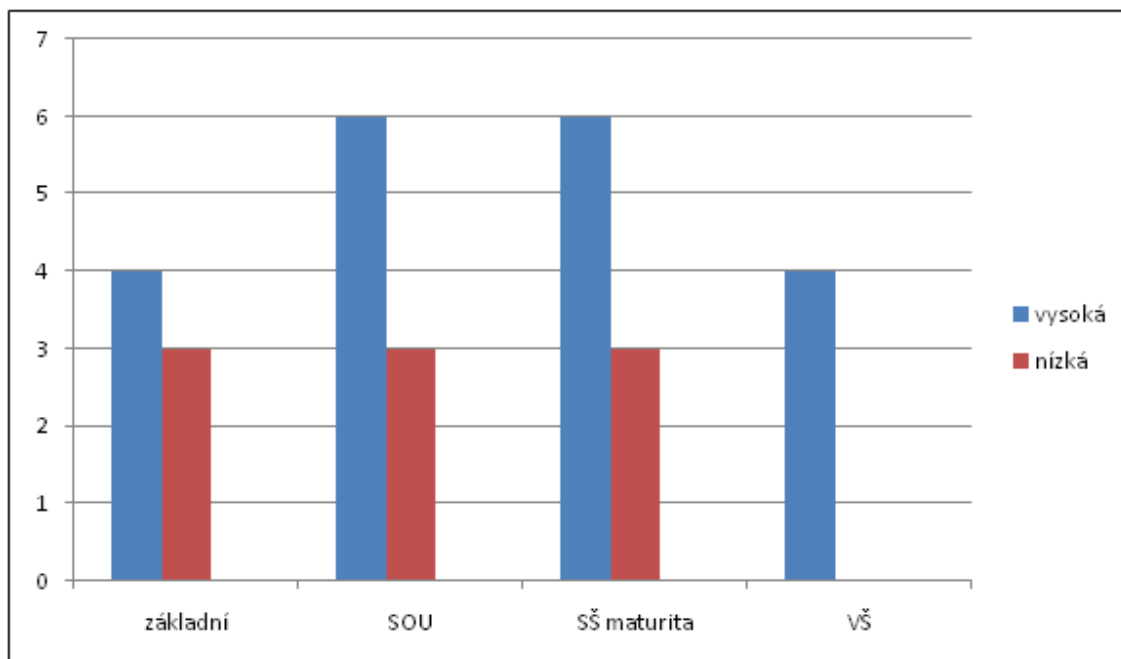
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 9: Hodnocení nabídky programů zacházení dle věku odsouzených

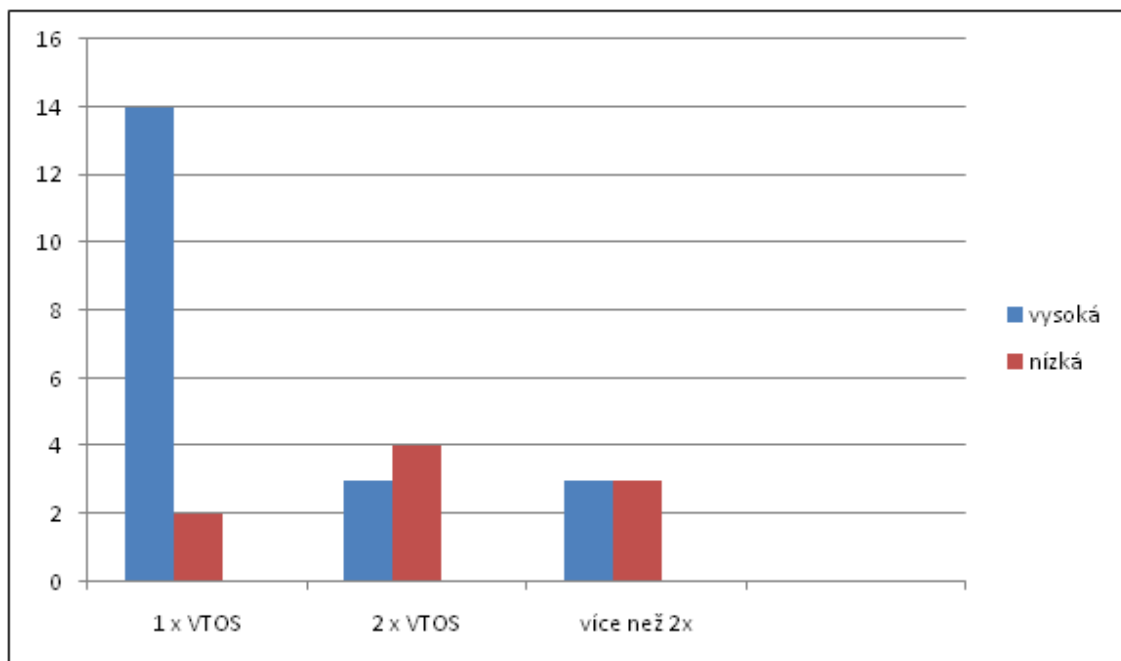
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 10: Hodnocení nabídky programů zacházení dle vzdělání odsouzených

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 11: Hodnocení nabídky programů zacházení dle počtu uvěznění

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

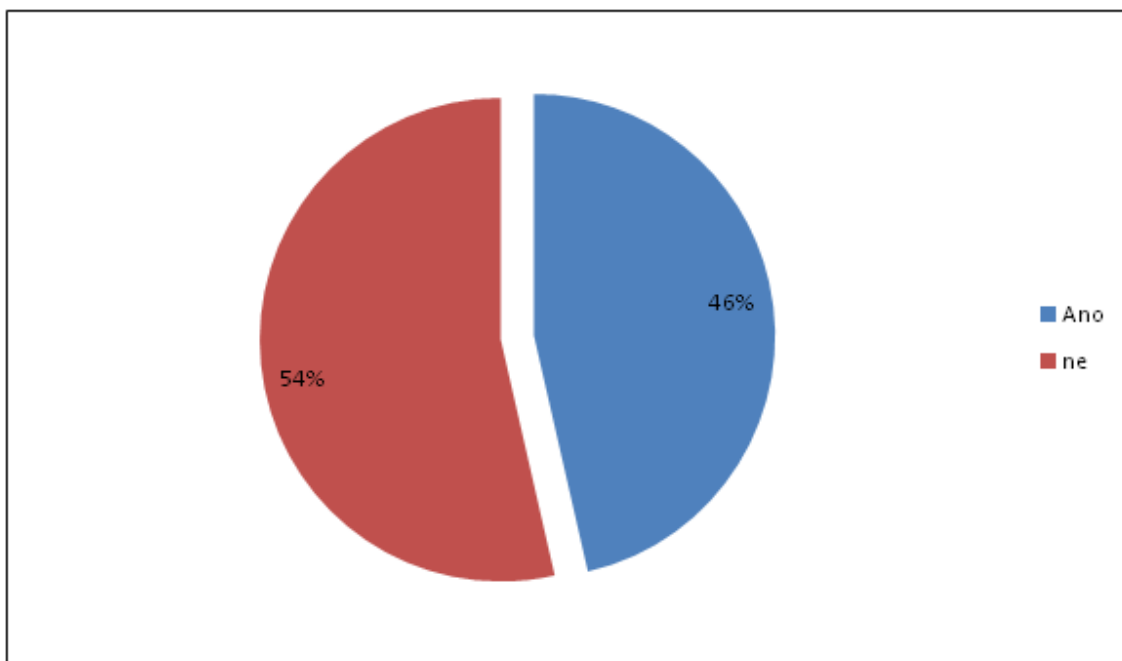
Nabídka programů zacházení je dostačující pro více než $\frac{3}{4}$ odsouzených. S ohledem na věk je nabídka programů zacházení vysoká pro odsouzené nad 40 let, v nižším věku

odsouzených je spokojenost znatelně menší. Dle mého názoru je tato skutečnost dána menší náročností a flexibilitou věkově starších odsouzených. Jedinci mladší generace jsou náročnější, vzdorovitější a trendem je jejich všeobecná nespokojenost s čímkoli. Spokojenost starších odsouzených je dle mého názoru rovněž odrazem jejich vyššího vzdělání. S nabídkou programů jsou téměř 100 % spokojeni také prvotrestaní.

- **Pracovní zařazení odsouzených**

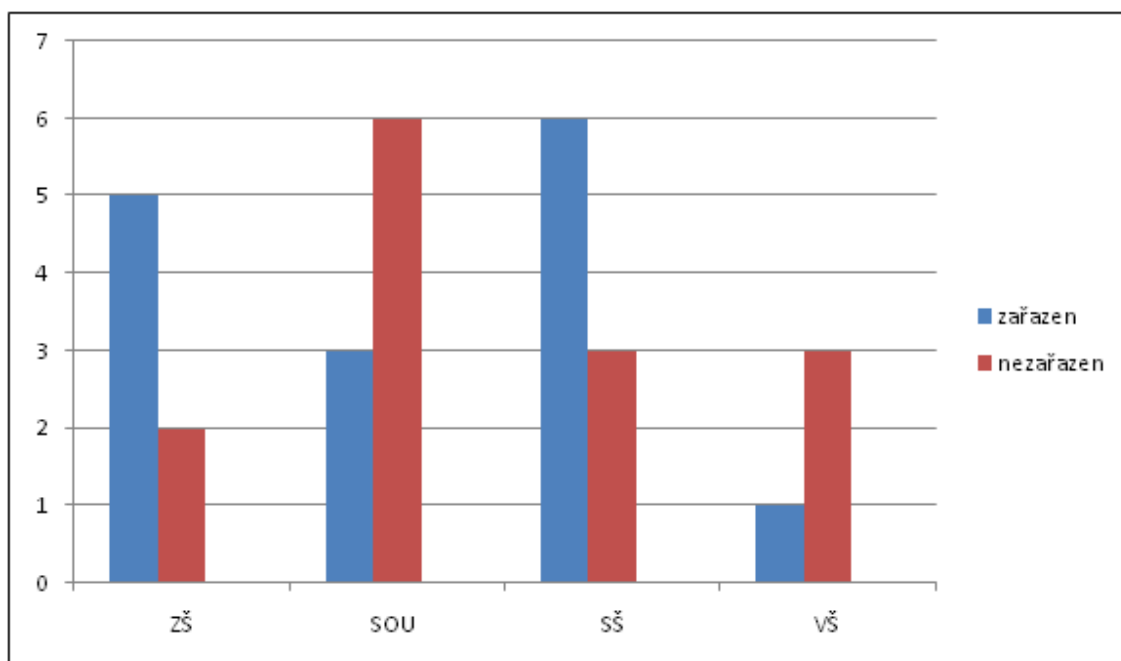
Pracovní zařazení patří mezi hlavní resocializační faktory a předpoklady pro pracovní zařazení si odsouzení vytvářejí řádným plněním programů zacházení.

Graf 12: Pracovní zařazení odsouzených

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 13: Pracovní zařazení odsouzených s ohledem na vzdělání

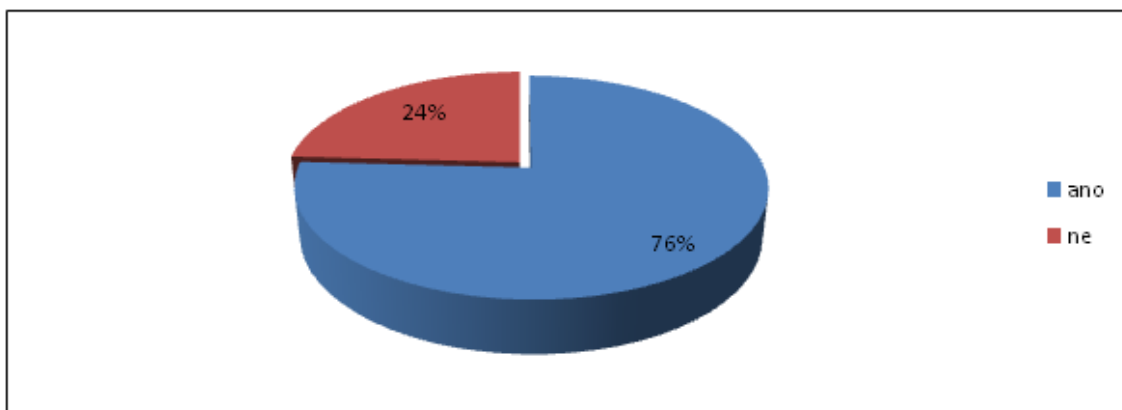
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Pracovně zařazených odsouzených je necelých 50 % respondentů. Přehled o pracovním zařazení odsouzených s ohledem na dosažené vzdělání je pro mne zajímavý tím, že dosažené vzdělání není ve vězeňském prostředí hlavním předpokladem pro možné pracovní zařazení. Je to zřejmě jedno ze zdejších specifíků, neboť zde nachází pracovní uplatnění především odsouzení pro pomocné dělnické práce a odsouzení manuálně zruční. Jak jsem uváděla již výše, především mezi mladšími odsouzenými je vzdělanost velmi nízká, přesto není omezujícím faktorem pro pracovní zařazení po dobu výkonu trestu. Mimo vězeňské prostředí je naopak faktorem rozhodujícím pro získání zaměstnání.

- **Přínos programů zacházení v průběhu VTOS a po propuštění**

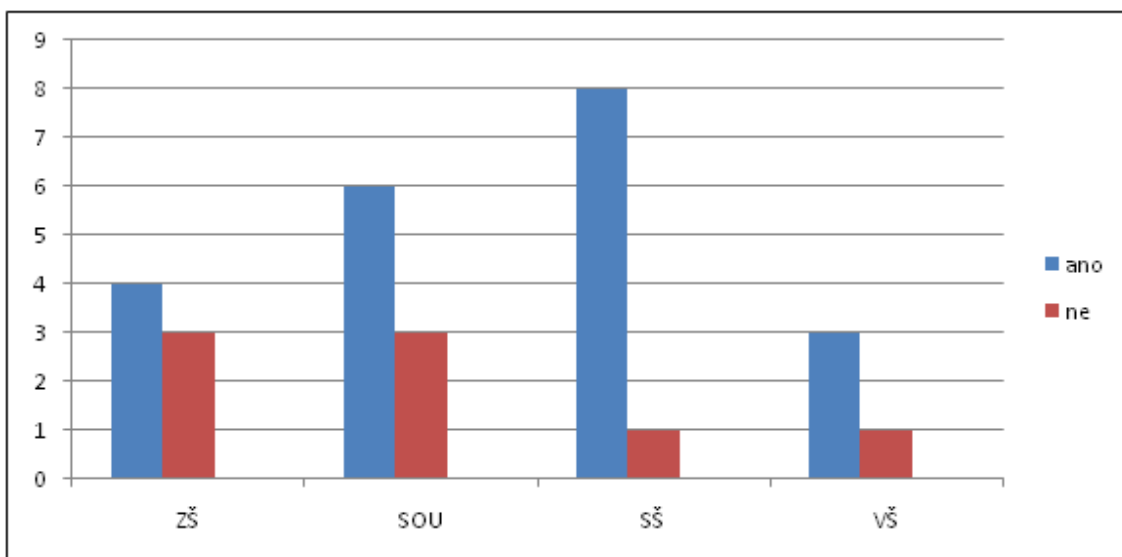
Skutečnost, zda pomáhají programy zacházení zvládnout odsouzeným dobu jejich nuceného pobytu ve výkonu trestu, pro mne byla také neznámou. Šetřením jsem zjistila, že 22 dotázaných považují programy za přínosné pro zvládnání výkonu trestu, 7 dotázaných, že nikoli. (viz graf č. 14)

Graf 14: Pomoc programů zacházení při zvládnání VTOS

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 15: Pomoc programů zacházení při zvládnání VTOS s ohledem na vzdělání

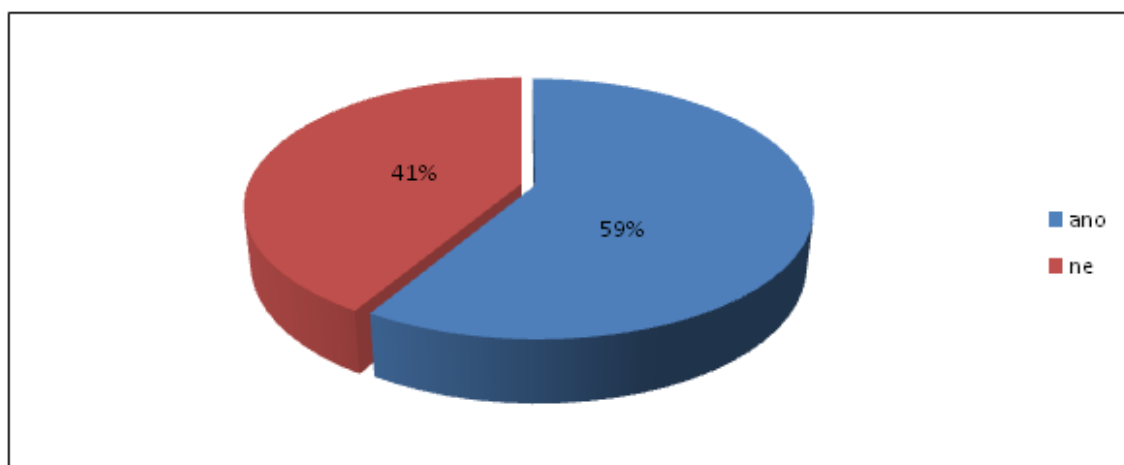

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Za přínosné považuje programy vzdělání v každé skupině více než 50 % dotazovaných. S vyšším stupněm vzdělanosti dotazovaných vzrůstá hodnocení přínosnosti programů. Skutečnost přínosu programů zacházení po propuštění hodnotí kladně 17 dotazovaných, záporně pak 11 dotazovaných. Největším přínosem je dle mého názoru pracovní činnost odsouzených.

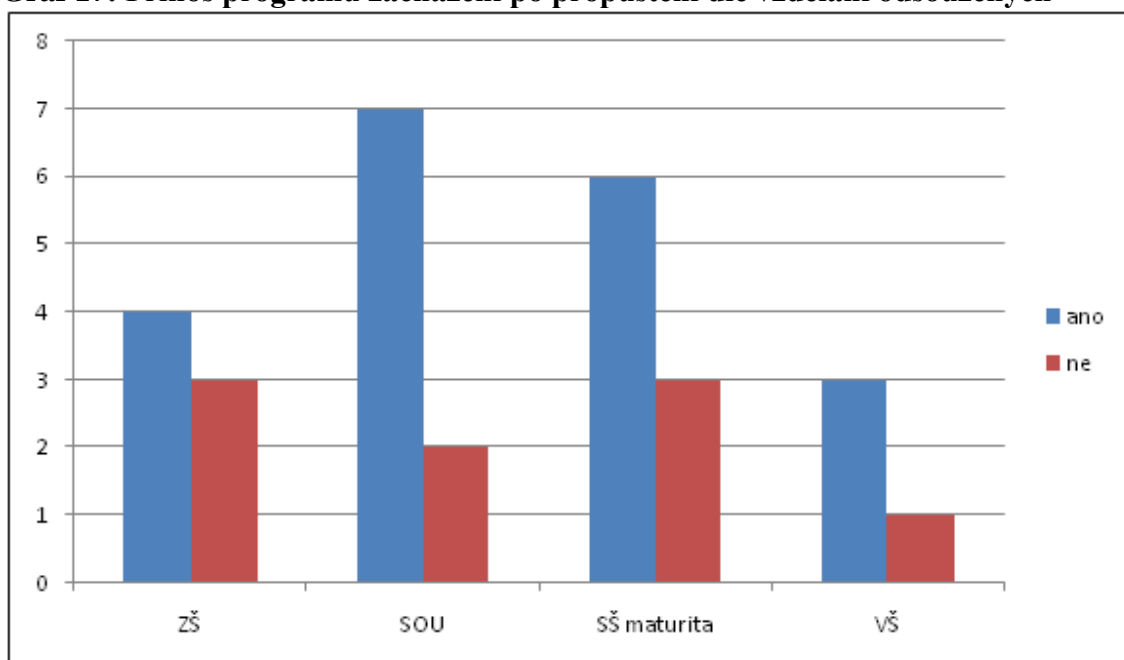
Graf 16: Přínos programů zacházení po propuštění

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Z tohoto grafu je zřejmé, že pro 59 % respondentů bude program zacházení po propuštění přínosem.

Graf 17: Přínos programů zacházení po propuštění dle vzdělání odsouzených

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Z výše uvedeného znázornění je patrné, že program zacházení je největším přínosem pro odsouzené se středním odborným učilištěm.

Na základě dotazníkového šetření jsem zjišťovala, jaké jsou možnosti resocializace odsouzených ve Věznici Jiřice v oddělení dozoru. Při zpracování dotazníků jsem vycházela z věku odsouzených, z nejvyššího dosaženého vzdělání a zaměstnanosti před výkonem trestu.

Po dohodě se zaměstnanci výkonu trestu jsem zpracovala dotazník pro odsouzené, který obsahoval věk odsouzeného, nejvyšší dosažené vzdělání, zaměstnání před výkonem trestu atd. Dotazníky byly dány mezi odsouzené za pomoci speciálního pedagoga. Jelikož se jednalo, o organizovanou akci návratnost dotazníků byla stoprocentní. Dotazníkového šetření se zúčastnili odsouzení od 19 až do 59 let. Dá se říct, že zde byla věková skupina tří generací. Respondenti byli vychováni v různorodém prostředí. Téměř 2/3 respondentů nebylo vychováno v úplné rodině, ¼ prošla výchovou ústavní. V úplné rodině byla vychována pouze necelá 1/3 respondentů. Další otázka byla zaměstnávání před výkonem trestu odnětí svobody. Z průzkumu vyplývá, že převážná část odsouzených před výkonem trestu pracovala. Je k zamyšlení, jak je možné, že se přesto dostali do výkonu trestu odnětí svobody.

Další otázkou pro respondenty bylo hodnocení nabídky programů zacházení. Je skutečnost, že odsouzení mají dost volného času. Tento volný čas je naplňován programy zacházení, což je kladně hodnoceno i ze strany odsouzených. Toto nám ukazuje graf č. 8, kdy 76 % dotázaných je spokojeno s nabídkou programů zacházení. Můžu ještě říci, že spokojenost s nabídkou programu zacházení je závislá na věku odsouzeného. Nejvíce je spokojena věková hranice nad 50 let, dle mého názoru se zde odráží i vyšší dosažené vzdělání. Hodnotím-li nabídku programu zacházení dle počtu uvěznění odsouzených. Největší spokojenost téměř stoprocentních je u prvotrestaných.

Co se týká pracovního zařazení odsouzených, je jedním z hlavních úkolů resocializace. Zařazovací komise zařazuje odsouzené do práce, aby si vytvořili pracovní návyky. Důraz je kladen na všechny odsouzené, aby si vytvářeli pracovní návyky tím, že pracují bez finanční odměny, aby se zajistil chod věznice. Z grafu vyplývá, že 46 % odsouzených je zařazeno do práce. Přehled o pracovním zařazení odsouzených s ohledem na dosažené vzdělání bylo pro mě zajímavé tím, že dosažené vzdělání není ve vězeňském prostředí hlavním předpokladem pro možné pracovní zařazení. Pracovní

uplatnění nachází především odsouzení jako pomocní dělníci a odsouzení manuálně zruční.

Podle mého názoru programy zacházení jsou jednou z možností jak zvládnout dobu pobytu ve výkonu trestu. Nabídka programů zacházení je různorodá a myslím si, že i po propuštění má pro odsouzené význam, ale závisí samozřejmě na každém odsouzeném, jaký si k programu zacházení vytvoří přístup. Podle vyhodnocení dotazníku bylo zjištěno, že ne všichni s programem zacházení jsou spokojeni a je na zaměstnancích výkonu trestu, aby s těmito odsouzenými dále pracovali a snažili se je jiným způsobem motivovat.

ZÁVĚR

Díky zpracování bakalářské práce se autorka dostala do prostředí, které je pro mnohé lidi neznámé. Získala spoustu nových informací a bylo ji umožněno proniknout do problému života odsouzených ve věznicích.

Autorka vycházela z dostupných informací, které především čerpala z odborné literatury, interních předpisů a zákonů upravujících výkon trestu odnětí svobody. Teoretická část přibližuje specifické pojmy týkající s výkonu trestu, které mohou být pro laickou veřejnost neznámé. Co se týká odborné literatury použité v bakalářské práci, především literatury, která se týká historie výkonu trestu a vězeňství byla dostupná pouze v odborných knihovnách. Interní předpisy autorka získala od zaměstnanců věznice. Při zpracovávání práce autorka mohla praxe ve věznicích a pomoc ze strany jejich odborných zaměstnanců.

Hlavním cílem práce bylo zjistit možnosti resocializace odsouzených ve výkonu trestu v části věznice s dozorem ve Věznicích Jiřice. Bylo provedeno dotazníkovým šetřením mezi odsouzenými a zhodnocen jejich přístup k resocializačním programům. Dalším úkolem bylo zjistit strukturu odsouzených vykonávajících trest ve věznicích s dozorem podle těchto kritérií: dle věku, vzdělání, trestné činnosti, zaměstnání před výkonem trestu atd. Autorka se domnívá, že cíl práce byl splněn, materiály byly poskytnuty zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Autorka bylo umožněno zúčastnit se některých programů zacházení či terapeutických cvičení, což bylo velice zajímavé i poučné neboť se člověk setkal s různými osudy lidí. Problematika resocializace osob ve výkonu trestu odnětí svobody je stále aktuální téma a je třeba hledat neustále způsoby zacházení s odsouzenými, které by efektivně přispívaly ke snižování recidivy jejich trestné činnosti. Nezastupitelnou úlohu má zde program zacházení, který je nutno ve větší míře přizpůsobovat individuálním požadavkům odsouzeným.

Jedním cílem resocializace odsouzených je, aby u nich bylo dosaženo pozitivních změn v chování, aby mohli být po svém propuštění bezproblémově opětovně zařazeni do společnosti, případně aby byli schopni se v budoucnu vyvarovat recidivy. Při procesu reedukace odsouzených lze považovat předem stanovené celodenně probíhající soubory činností tzv. programy zacházení, které se skládají z pracovních, vzdělávacích, speciálně výchovných, zájmových aktivit a oblasti utváření vnějších vztahů. Každý odsouzený je jedinečný a této individualitě také musí odpovídat stanovený program

zacházení. Reeducace odsouzených má být zaměřena na dosažení změny v chování, posílení smyslu pro odpovědnost, vytvoření sociálních návyků, vztah k práci. Z dotazníkového šetření vyplývá, že 76 % dotázaných respondentů vyjádřilo souhlas s programem zacházení. Což znamená, že program zacházení se nestal jen pouhou nic nepřinášející formalitou. Jednu z podmínek pro realizaci programu zacházení je vybavenost a materiální zabezpečení věznice, ale také především odborní zaměstnanci, specialisté a jejich profesionalita.

Autorka by byla ráda, kdyby tato práce byla přínosem pro společnost a změnila by pohled lidí na odsouzené.

Hypotézy:

Domnívám se, že nabídka programů zacházení pomáhá zvládnout odsouzeným pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody. Hypotéza je potvrzena dle grafu č. 8, kde je patrné, že nabídka programů zacházení je dostačující.

Domnívám se, že odsouzení vícekrát trestaní mají negativní postoj k programům zacházení.

Tato hypotéza je opět potvrzena a to z grafu č. 11, kde odsouzení vícekrát trestaní mají menší zájem o programy zacházení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Seznam použitých českých zdrojů

- [1] COLYE, A. Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č.1/2004.
- [2] ČÁP, J. Psychologie výchovy a vyučování. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
- [3] ČERNÍKOVÁ, V. a MAKARIUSOVÁ, V. Úvod do penologie. Praha, 1997. ISBN 80-7251-104-1.
- [4] ČERNÍKOVÁ, V. a SEDLÁČEK, V. Základy penologie pro policisty. 1.vyd. Praha: PAČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
- [5] ČÍRTKOVÁ, L. a ČERVINKA, F. Forenzní psychologie. 1. vydání. Support, Praha, 1994.
- [6] FOCAULT, M. Dohlížet a trestat. Praha: Dauphin 2000. ISBN 80-86019-96-9.
- [7] FRANCEK, J. Zločin a trest v českých dějinách. 3., rozš. vyd. Praha: Rybka, 2007. ISBN 978-80-86182-91-9.
- [8] HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2. dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-05-5.
- [9] HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-303X.
- [10] HLADÍK, O. Vězeňství v Chrudimi. Historická penologie, 2004.
- [11] MAŘÁDEK, V. Vězeňství. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-002-5.
- [12] KAFKOVÁ, A. Vězeňská konference v roce 1931 v Praze. Historická penologie, 2007
- [13] KAFKOVÁ, A. Věznice Valdice v období protektorátu Čechy a Morava. Historická penologie, 2007.
- [14] KÝR, A. Typologie historických vězeňských zařízení. Historická penologie, 2005.

- [15] KÝR, A., KAFKOVÁ, A. Věznice Valdice v historii českého vězeňství. Historická penologie, 2007.
- [16] MEZNÍK, J., KALVADOVÁ, V., KUČHTA, J. Základy penologie. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X.
- [17] PRŮCHA, J., VALTEROVÁ, E. Pedagogický slovník. 3.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- [18] SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.
- [19] SOCHŮREK, J. Úvod do penologie II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňnými. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.
- [21] Zákon č.169/1999Sb. O výkonu trestu odnětí svobody.
- [22] Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., Řád výkonu trestu odnětí svobody.
- [23] Zákon č. 555/1992 Sb., O Vězeňské a justiční strážci České republiky.

Seznam internetových zdrojů

- [1] Vězeňská služba věznice Jiřice [online]. [cit. 2012-01-05] Dostupný z [www.
http://www.vscr.cz/veznice-jirice-76/o-nas-1583/zakladni-informace-171/](http://www.vscr.cz/veznice-jirice-76/o-nas-1583/zakladni-informace-171/).

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů:

Graf 1: Věk odsouzených.....	39
Graf 2: Vzdělání odsouzených	40
Graf 3: Vzdělání odsouzených s ohledem na věk	40
Graf 4: Počet výkonu trestu odnětí svobody	41
Graf 5: Počet výkonu trestu odnětí svobody s ohledem na věk	42
Graf 6: Zaměstnání odsouzených před VTOS	42
Graf 7: Zaměstnání před VTOS s ohledem na věk	43
Graf 8: Hodnocení nabídky programů odsouzenými	44
Graf 9: Hodnocení nabídky programů zacházení dle věku odsouzených	44
Graf 10: Hodnocení nabídky programů zacházení dle vzdělání odsouzených	45
Graf 11: Hodnocení nabídky programů zacházení dle počtu uvěznění.....	45
Graf 12: Pracovní zařazení odsouzených	46
Graf 13: Pracovní zařazení odsouzených s ohledem na vzdělání	47
Graf 14: Pomoc programů zacházení při zvládnání VTOS.....	48
Graf 15: Pomoc programů zacházení při zvládnání VTOS s ohledem na vzdělání	48
Graf 16: Přínos programů zacházení po propuštění	49
Graf 17: Přínos programů zacházení po propuštění dle vzdělání odsouzených.....	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A dotazník pro odsouzené	I
---	---

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: dotazník

Předložený dotazník je součástí dotazníkového šetření v rámci bakalářské práce, řešené při studiu na Univerzitě Jana Amose Komenského, obor vzdělávání dospělých. Je anonymní a nemůže být v žádném případě zneužit proti vám. Předem velice děkuji za Váš čas a spolupráci.

Dotazník

- Kolik je Vám let?

- Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- Máte rodinné zázemí? ano   ne

- Kolikrát jste byl ve výkonu trestu
více krát 1x   2x

- Bral jste drogy před výkonem trestu odnětí svobody? ano   ne

- Byl jste zaměstnán před výkonem trestu? ano   ne

- Jste pracovně zařazen ve výkonu trestu? ano   ne

- Pokud nejste pracovně zařazen máte zájem pracovat? ano   ne

- Jaké programy zacházení jste si zvolil?

- Programu zacházení se účastním : dobrovolně či
z nutnosti

- Programy zacházení mi pomáhají zvládnout VTOS : ano ne

- Programy zacházení pro mě budou po propuštění přínosem? ano ne

- Pokud ano, jaký program zacházení pro mě bude přínosem :

- Nabídka programů zacházení je dostačující? ano ne

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Tereza Nagyová Dis

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Resocializace odsouzených zařazených k výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dozorem ve Věznici Jiřice

Rok: 2013

Počet stran textu: 43

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Šubrt